हाम्रो बारपाक सुलिकोट
स्थानीय पाठ्यक्रम (कक्षा १-५)
२०७७

बारपाक सुलिकोट गाउँपालिका,
गोरखा, गण्डकी प्रदेश

स्थानीय पाठ्यक्रम : हाम्रो बारपाक सुलिकोट

प्रकाशक : बारपाक सुलिकोट गाउँपालिका, ताकुकोट, गोरखा ।

प्रकाशन :

वेबसाइट :**www.sulikotmun.gov.np**

प्रमुख संरक्षक : श्री विष्णु प्रसाद भट्ट, अध्यक्ष

संरक्षक : श्री सनमाया गुरुङ्ग, उपाध्यक्ष

सदस्य : श्री गौतम भण्डारी, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

सर्वाधिकार : श्री बारपाक सुलिकोट गाउँपालिका, गोरखा

प्राविधिक सहयोग : सामाजिक विकास मन्त्रालय, गण्डकी प्रदेश, पोखरा ।

प्राविधिक सहयोग समिति

श्री विष्णु प्रसाद पराजुली, पूर्व उप सचिव, शिक्षा सेवा, नेपाल सरकार

श्री शुशिल प्रसाद भट्टराई, उप प्राध्यापक, पृथ्वीनारायण क्याम्पस, पोखरा

श्री प्रकाश ओझा, शाखा अधिकृत, सामाजिक विकास मन्त्रालय, गण्डकी प्रदेश, पोखरा ।

पाठ्यक्रम निर्माण प्राविधिक समिति

श्री कृष्ण गुरुङ्ग, सामाजिक विकास समिति संयोजक : संयोजक

श्री भीम कुमार श्रेष्ठ, शिक्षा संयोजक : सदस्य

श्री हरीराम दवाडी, प्र.अ., श्री सूर्यज्योति मा.वि. : सदस्य

श्री ठाकुर प्रसाद पनेरु, प्र.अ., श्री हिमालय मा.वि. : सदस्य

श्री आशा श्रेष्ठ, प्र.अ., श्री ब्रह्मचारिणी आ.वि. : सदस्य

श्री रत्न कुमार जोशी, स्थानीय विज्ञः सदस्य

श्री बसन्त राज भट्ट, शिक्षा अधिकृत : सदस्य सचिव

पाठ्यक्रम मस्यौदा लेखन समिति

श्री बसन्त राज भट्ट, शिक्षा अधिकृतः संयोजक

श्री भीम कुमार श्रेष्ठ, शिक्षा संयोजक : सदस्य

श्री सुर्य गौतम, प्राविधिक सहायक, शिक्षा : सदस्य

श्री हरीराम दवाडी, प्र. अ., श्री सूर्यज्योति मा.वि. : सदस्य

श्री ठाकुर प्रसाद पनेरु, प्र.अ., श्री हिमालय मा.वि. : सदस्य

श्री आशा श्रेष्ठ, प्र.अ., श्री ब्रह्मचारिणी आ.वि. : सदस्य

श्री रत्न कुमार जोशी, स्थानीय विज्ञ : सदस्य

प्राक्कथन

स्थानीय विषयवस्तु, स्थानीय सहभागिता र स्थानीय विज्ञताको प्रयोग गरी निर्माण गरिने पाठ्यक्रम नै स्थानीय पाठ्यक्रम हो । राष्ट्रिय पाठ्यक्रमले सवै क्षेत्र र वर्गका आवश्यकता एवम विविधतालाई सम्बोधन गर्न नसक्ने भएकाले स्थानीय पाठ्यक्रमको आवश्यकता महसुस गरिएको हो ।

नेपाल बहुधार्मिक, बहुजातीय र बहुभाषिक राष्ट्र हो । विविधतामा एकता नेपाली समाजको विशेषता हो । नेपालमा विभिन्न किसिमका भाषा, सभ्यता, पेसा, संस्कृति, भेषभूषा र भूगोलहरु छन । त्यसकारण विभिन्न भौगोलिक क्षेत्रमा बस्ने विभिन्न सम्प्रदायका मानिसहरुका आ-आफ्नै विशिष्ट पहिचान छन् । नेपालको संविधानले समेत प्रत्येक भाषा र सभ्यताको संरक्षण र संवर्द्धन गर्न पाउने नागरिकको हकलाई मौलिक हकका रुपमा सुरक्षित गरेको छ । साथै विभिन्न समयमा ऐन, कानुन र निर्देशिकाहरुले समेत विविधतायुक्त पहिचान भएका भाषा, सम्प्रदाय र सभ्यताको संरक्षण एवम संबर्द्धन गर्ने कुरालाई जोड दिएका छन ।

नेपालमा शैक्षिक सुधारका लागि विभिन्न शिक्षा समिति र आयोगका प्रतिवेदनहरुले शिक्षालाई विकेन्द्रित गर्ने प्रयासस्वरुप पाठ्यक्रममा स्थानीय विषयवस्तुलाई महत्व दिँदै आएको पाइन्छ । 'राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारुप-२०७६' ले आधारभूत तहको पाठ्यक्रममा स्थानीय विषयलाई समावेश गरी स्थानीय पाठ्यक्रमको महत्वलाई विशेष जोड दिइएको पाइन्छ। साथै 'स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन मार्गदर्शन-२०७६' ले समेत स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणको सन्दर्भमा स्पष्ट मार्गदशन र सहजीकरण गरेको देखिन्छ ।

यसै सन्दर्भमा बारपाक सुलिकोट गाउँपालिकाले पनि '**हाम्रो बारपाक सुलिकोट**' नामको स्थानीय पाठ्यक्रम तयार गरी त्यसैको परिधिभित्र रही पाठ्यपुस्तक निर्माणमा जुटिरहेको छ । स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणको सन्दर्भमा हामीले सर्वप्रथम सामाजिक विकास मन्त्रालय, गण्डकी प्रदेश, पोखराका पाठ्यक्रम निर्माण सम्बन्धी विज्ञहरु, स्थानिय विज्ञहरु, गाउँपालिकाका वडाध्यक्षहरु एवम अन्य सरोकारवालाहरुको सहभागिताम मिति २०७७/१२/११ गते स्थानिय पाठ्यक्रम निर्माण सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यशाला आयोजना गर्‍यौं । त्यसपश्चात पाठ्यक्रमको मस्यौदा तयार गर्न पाठ्यक्रम निर्माण सम्बन्धी प्राविधिक समिति निर्माण गरी विभिन्न चरणमा स्थानीय विज्ञ, प्रधानाध्यापक, शिक्षक, अभिभावक, जनप्रतिनिधि, विद्यार्थी, शिक्षाप्रेमी तथा विभिन्न क्षेत्रका अनुभवी व्यक्तिहरुलाई समावेश गरी छलफल र अन्तरक्रिया गरेका छौं । प्रारम्भिक मस्यौदामा सामाजिक विकास समितिका विज्ञहरु, क्याम्पसका उप प्राध्यापकहरु र स्थानिय पाठ्यक्रम निर्माणमा संलग्न अन्य विज्ञहरुसगँको परामर्श अनुसार आवश्यक सुधार गरी सबै पक्षका उचित सल्लाह र सुझावलाई समेटेर यो पाठ्यक्रम निर्माण गरिएको छ । यसले बारपाक सुलिकोटको सक्कली अनुहार दस्तावेजमा देखाइदिने छ । बारपाक सुलिकोटको पहिचानलाई जीवन्त बनाउन महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने छ भन्ने विश्वास लिएको छु ।

यस स्थानीय पाठ्यक्रमको निर्माणका क्रममा 'गण्डकी प्रदेशको सामाजिक विकास मन्त्रालय' ले जुन सहजीकरणको भूमिका निर्वाह गरेको छ, त्यसप्रति म हृदयदेखि नै आभारी छु । गण्डकी प्रदेश सामाजिक विकास मन्त्रालयको स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण सम्बन्धी बिज्ञ समूहका सदस्य श्री बिष्णु प्रसाद पराजुली, श्री शुशिल भट्टराई र श्री प्रकाश ओझा, मन्त्रालयका शाखा अधिकृत श्री तोयानाथ लम्साल, गाउँपालिकाको स्थानीय पाठ्यक्रम मस्यौदा लेखन र प्राविधिक समिति, तथा सिङ्गो लेखक र विज्ञ टोलीप्रति म कृतज्ञ छु । यस कार्यमा सहयोगी भूमिका निर्वाह गर्ने गाउँपालिकाभित्रका सम्पूर्ण प्रधानाध्यापक, शिक्षक, अभिभावक, विद्यार्थी, जनप्रतिनिधि, शिक्षा शाखाका विज्ञहरु, कर्मचारी साथीहरु, विभिन्न क्षेत्रका विज्ञ तथा अग्रज व्यक्तित्वहरुप्रति हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दै म यस पाठ्यक्रमको सफल कार्यान्वयनको शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

विष्णुप्रसाद भट्ट
अध्यक्ष
बारपाक सुलिकोट गाउँपालिका, गोरखा ।

विषयसूची

१. परिचय

२. विषयक्षेत्र

३. स्थानीय पाठ्यक्रमको औचित्य तथा आवश्यकता

४.विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय उद्देश्य

५. विद्यालय शिक्षाको संरचना

६. आधारभुत शिक्षाको पाठ्यक्रम संरचना

७.आधारभुत तहका तहगत सक्षमता

८. स्थानीय पाठ्यक्रमका तहगत सक्षमता

९.आधारभुत शिक्षाको पाठ्यक्रम संरचना

१०.स्थानिय पाठ्यक्रमका कक्षागत सिकाइ उपलब्धि

११.बिषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम

१२. विषयबस्तुको विस्तृतीकरण

१३. स्थानीय पाठ्यक्रमको पाठ्यघण्टी र अङ्क बिभाजन तालिका

१४. सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया

१५.पाठ्यक्रम कार्यान्वयन

१६.समय निर्धारण

१७. पाठ्यक्रम परिमार्जन

१.परिचय

पाठ्यक्रम विकासममा भौगोलिक, ऐतिहासिक, सामाजिक, सास्कृतिक, धार्मिक, आर्थिक, आदि पक्षले प्रभाव पारेको हुन्छ । नेपाल विविधतायुक्त मुलुक हो । भौगोलिक, सामाजिक, सास्कृतिक, आर्थिक र धार्मिक विविधताले गर्दा केन्द्र तहबाट निर्माण गरिने पाठ्यक्रमले सबै क्षेत्र, वर्ग, समुदायको आवश्यकता पुरा गर्न सक्दैन । यस सन्दर्भमा सबै क्षेत्रका फरक आवश्यकतालाई समेट्न स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणको आवश्यकता महसुस गरियो ।

ऐतिहासिक रुपले नेपालमा विद्यालय शिक्षाका लागि तयार गरिएको राष्टिय पाठ्यक्रम प्रारुप, २०६३ र २०७१ ले शैक्षिक क्षेत्रमा देखा पर्ने शैक्षिक मुद्दा र चुनौतिलाई सम्बोधन गर्न स्थानीय आवश्यकतामा आधारित शिक्षालाई जोड दिएका थिए । तर औपचारिक रुपमा भने स्थानीय पाठ्यक्रमको निर्माणको अवधारणा प्राथमिक शिक्षा पाठ्यक्रम, २०४९ ले पहिलो पटक ल्याएको हो । यसमा स्थानीय विषय वा मातृभाषामध्ये कुनै एक विषय विद्यालयले छनोट गरी पढाउन पाउने र त्यसको साप्ताहिक पाठ्यभार ३ र पूर्णाकं १०० हुने व्यवस्था गरिएको थियो तर उक्त व्यवस्थाकार्यान्वयन हुन सकेन । त्यसपछि प्राथमिक शिक्षा पाठ्यक्रम २०६२ (कक्षा १-३) र २०६५ (कक्षा १-५) मा सामाजिक अध्ययन, शारीरिक शिक्षा र सिर्जनात्मक कला विषयमा २०% स्थानीय विषयवस्तु शिक्षण गर्ने प्रावधान राखियो ।आधारभूत शिक्षा (कक्षा ६-८) को पाठ्यक्रम २०६९ ले समेत स्थानीय पाठ्यक्रममा जोड दिँदै साप्ताहिक ५ पाठयभार र १०० पूर्णाङ्कको मातृभाषा वा संस्कृत वा अन्य स्थानीय विषय/अन्य विषयलाई आधारभूत तहको पाठ्यक्रममा समावेश गर्‍यो । त्यसैगरी राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७१ मा आधारभूत तहमा१०० पूर्णाङ्कको स्थानीय भाषा वा विषय राख्न पाउने व्यवस्था गरियो । (स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन मार्गदर्शन, २०७६)

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम पारूप, २०७६ले आधारभूत तहमा१०० पूर्णाङ्कको स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरी लागु गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । पाठ्यक्रम प्रारुप अनुसार कक्षा १-३ मा मातृभाषिक सिप/स्थानीय विषयवस्तुसम्बन्धी क्रियाकलाप समावेश गरी पाठ्यभार ५ र वार्षिक रूपमा १६० पाठ्यघण्टा हुने व्यवस्था गरेको छ भने कक्षा ४-८ सम्म पाठ्यभार ४ र वार्षिक पाठ्यघण्टा १२८ घण्टा कायम गरेको छ ।यसरी विद्यालय तहको पाठ्यक्रममा स्थानीय विषयको प्रष्ट व्यवस्था गरे पश्चात स्थानीय विज्ञता, स्थानीय सहभागिता र स्थानीय विषयवस्तु समावेश गरी स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

स्थानीय विविधता र विशिष्टतालाई समेटेर निर्माण गरिएको यस पाठ्यक्रमले बारपाक सुलिकोट गाउँपालिकाक्षेत्र भित्रको विशिष्ट पहिचानलाई उजागर गर्ने अवसर प्रदान गरेको छ । यस पाठ्यक्रमको कार्यान्वयनबाट आधारभूत तहमा अध्ययनरत बालबालिकाहरुले आफ्नो टोल, गाउँ र सिंगो गाउँपालिकाको समाज, भूगोल, इतिहास र संस्कृतिका साथै यहाँका महत्वपूर्ण ऐतिहासिक, सांस्कृतिक, सामाजिक र भौगोलिक सम्पदाको ज्ञान हासिल

गर्नेछन । साथै स्थानीय पेशा,व्यवसाय र प्रविधिको विकास र संरक्षणमा समेत यो पाठ्यक्रम कोसेढुगां सावित हुने विश्वास गरिएको छ । आधारभूत तहमा अध्ययन बालबालिकाहरुमा विपद र विपद व्यवस्थापनप्रति सजगता एवम असल सामाजिक संस्कारको विकास गर्नयस पाठ्यक्रमले सहयोग गर्नेछ ।

स्थानीय स्तरका शिक्षाविद्, बुद्धिजीवी, शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक, जनप्रतिनिधिहरू, गाउँ कार्यपालिकाका सदस्यहरू, पाठयक्रम विज्ञ लगायतसँग छलफल, अन्तरक्रिया तथा कार्यशाला बैठकको आयोजना गरी प्राप्त सुझाव तथा पृष्ठपोषणको आधारमा बारपाक सुलिकोट गाउँपालिकाले स्थानीय समाज, यहाँका ऐतिहासिक र प्राकृतिक स्रोत साधन, सामाजिक संस्कार, संस्कृति, पर्यटकीय सम्भावना, स्थानीय पेसा, व्यवसाय र प्रविधि, स्वास्थ्य र खेलकुद,विपद र विपद व्यवस्थापन, विविध सामाजिक संस्थाहरु लगायतका विषय क्षेत्रलाई समेटेर कक्षा १ देखि५ सम्मको लागि स्थानीय पाठ्यक्रमको रुपमा यो पाठ्यक्रम विकास गरेको छ । यो पाठ्यक्रम शैक्षिक सत्र २०७८ देखि कक्षा १ बाट लागू गरिने छ ।

बारपाक सुलिकोट गाउँपालिका गण्डकी प्रदेशअन्तर्गत गोरखा जिल्लाको उत्तरी भागमा पर्दछ । यो गाउँपालिका प्राकृतिक, साँस्कृतिक, धार्मिक, पर्यावरणीय विविधता र सुन्दरताले सुसज्जित छ ।वि.सं २०७२ सालको भूकम्पको केन्द्रविन्दु बारपाक र सुलिकोट डाँडाको नामबाट यस पालिकाको नाम बारपाक सुलिकोट राखिएको हो । पछिल्लो समयमा पर्यटकिय दृष्टिले राष्ट्रिय रूपमै चर्चामा आएको यो क्षेत्रमा अन्य थुप्रै सम्भावनाहरू विद्यमान छन् । स्थानीय पाठ्यक्मले यस क्षेत्रको समृद्धिको सपनालाई साकार पार्न र यस क्षेत्रका आधारभूत तहमा अध्ययनरत भविष्यका कर्णधाररुपी बालबालिकाहरुलाई आफू र आफ्नो पहिचानप्रति गर्व गर्ने बनाउन महत्वपूर्ण भुमिका खेल्ने विश्वास गरिएको छ । अझ बिशेष रुपमा भन्नुपर्दा, स्थानीय पेशा,व्यवसाय र रोजगारी प्रति सजग रहँदै आवश्यकता अनुसार राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय रोजगारीतर्फ उन्मुख जनशक्ति को विकास गर्ने एवम स्थानीय कला, सस्कृति, सौन्दर्य, आदर्श र बैशिष्ट्यको संरक्षण, सम्बर्द्धन र विस्तारमा सहयोग गर्ने जस्ता शिक्षाको राष्ट्रिय उद्देश्य पुरा गर्न समेत यो पाठ्यक्रम सहायकसिद्ध हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

२.विषय क्षेत्र

यस पाठ्यक्रमले बारपाक सुलिकोट गाउँपालिकाको सेरोफेरोलाई समेटेको छ । बारपाक सुलिकोट गाउँपालिका भित्रका अध्ययन गर्नु पर्ने प्राकृतिक, भौगोलिक, धार्मिक, सांस्कृतिक, जातीय, सामाजिक, ऐतिहासिक, आर्थिक, स्वास्थ्य र सरसफाई, शारीरिक सीप र व्यायाम, स्थानीय खेल वातावरणीय क्षेत्रसँग सम्बन्धित ज्ञान, सीप र अभिवृत्तिका पक्षहरूलाई स्थानीय आवश्यकतालाई मध्यनजर गरी आधारभूत तह (१-५) मा अध्ययनरत बालबालिकाहरूलाई केन्द्रबिन्दु मानेर यो पाठ्यक्रम तयार गरिएकोछ । पाठ्यक्रमले मुख्य रूपमा निम्न विषय क्षेत्रलाई समेटेको छ ।

(क) गाउँपालिकाको सामान्य परिचय, भौगोलिक अवस्था, सिमाना, जनसङ्ख्या, जातजाति, संघसंस्थाहरू

(ख) बारपाक सुलिकोट गाउँपालिकाको प्राकृतिक स्रोत साधन(वनजङ्गल, पहाड, जडीबुटी, नदीनाला, तालतलैया,

झरना, कुवा, ढुङ्गेधारा, खानी, आदि) एवम जैविक विविधता ।

(ग) स्थानीय साहित्य, कला, र संस्कृति : जातजाति, मठ, मन्दिर,चैत्य,विहार,गुम्वा,जात्रा,पर्व, मेला, मूल्य मान्यता, नाता सम्बन्धहरू, भाषा, साहित्य र भेषभूषा, गीत, सङ्गीत बाजागाजा ।

(घ) स्थानीय ऐतिहासिक, पर्यटकीय एवम धार्मिक र सांस्कृतिक सम्पदा।

(ङ) स्थानीय पेशा, व्यवसाय, सीप र प्रविधि ।

(च) पोषण, खानपिन, सरसफाइ तथा शारिरिक सीप एवं व्यायामः योग, ध्यान, सरसफाइ, भोजन, व्यायाम, दुर्व्यसन तथा कुलत सम्बन्धि सचेतना र स्थानीय खेलहरू ।

(छ) विपद व्यवस्थापन र सुरक्षित विद्यालय ।

(ज) स्थानीय बिशिष्ट व्यक्तित्वर प्रशासनिक संरचना ।

३.स्थानीय पाठ्यक्रमको आवश्यकता तथा औचित्य

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारुप, २०७६ अनुसार स्थानीय पेशा,व्यवसाय र रोजगारलाई सम्बोधन गर्दै आवश्यकताअनुसार राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय रोजगारीतर्फ उन्मुख उत्पदनमुखी, सीपयुक्त र रोजगारउन्मुख जनशक्तिको विकास गर्ने एवम नेपाली कला, सस्कृति, सौन्दर्य, आदर्श र बैशिष्ट्यको संरक्षण, सम्बर्द्धन र विस्तारमा सहयोग गर्न, समाजको आधुनिकीकरणमा सहयोग गरी देश निर्माणका लागि मानव संशाधनको विकास गर्नु शिक्षाकोराष्ट्रिय उद्देश्य हो । स्थानीय विषयको पठनपाठन गर्न एवम आफ्नोपन, मौलिकता र परम्परालाई हाम्रो पहिचानको धरोहरको रूपमा स्थापित गर्न स्थानीय पाठ्यक्रमको आवश्यकता पर्दछ । यसै सन्दर्भमा, एकीकृत पाठ्यक्रम कक्षा १-३ को ढाँचा, २०७५ स्वीकृत भई परीक्षणको क्रममा रहेको छ । एकीकृत पाठ्यक्रम देश भरि २०७७ सालदेखि कक्षा १ मा लागु भइसकेको छ । साथै राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय परिवेश र सन्दर्भलाई हेर्दा शिक्षामा विकेन्द्रीकरण र विविधता व्यवस्थापन गर्न एवम सामाजिक न्याय स्थापना गर्न स्थानीय पाठ्यक्रम आवश्यकतालाई विभिन्न अध्ययन अनुसन्धानले जोड दिएका छन ।

राष्ट्रिय पाठ्यक्रमले देशको विविध विशेषता वोकेका सबै क्षेत्रको आवश्यकता सम्बोधन गर्न नसक्ने हुँदा स्थानीय परिवेश अनुसारको ज्ञान र सीप आर्जन गर्नका लागि स्थानीय विज्ञकै सहभागितामा पाठयक्रम निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्न वाञ्छनीय भएकाले र संबैधानिक तथा नीतिगत रूपमा भएको प्रावधानलाई कार्यान्वयन गर्नु प्रत्येक स्थानीय तहको कर्तव्य भएको हुनाले बारपाक सुलिकोट गाउँपालिकाले यो स्थानीय पाठयक्रम तयार गरेको हो ।स्थानीय पाठयक्रम निर्माण र कार्यान्वयनको औचित्यलाई निम्न बुँदाहरुमा उल्लेख गर्न सकिन्छ :

(क) गाउँपालिकाभित्रको स्थानीय आवश्यकता र सामाजिक परिवेशसगँ सम्बन्धित पाठ्यवस्तुलाई पाठ्यक्रममा समावेश गरी बालबालिकालाई स्थानीय परिवेशसगँ परिचित गराउनु ।

ख) गाउँपालिका र जिल्लाभित्र रहेका भौगौलिक, धार्मिक, सांस्कृतिक, ऐतिहासिक, पर्यटकीय र प्राकृतिक सम्पदाको बारेमा परिचित गराउनु ।

ग) स्थानीय स्तरका व्यावसाय, पेसा एवम् रोजगारलाई माया गर्ने उत्पादनमुखी र सीपयुक्त नागरिक तयार गरी नेपाली कला, सौन्दर्य, आदर्श तथा वैशिष्ट्यको संरक्षण, संवर्धन गर्न ।

(घ) स्थानीय कला, साहित्य, संस्कृति, भाषाभाषी र परम्पराको पहिचान गरी संरक्षण र संवर्धन गर्न ।

(च) भौगोलिक, जातीय, लैङगिक, भाषिक, सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक, धार्मिक, प्राकृतिक विविधतालाई सम्बोधन गर्न ।

(छ) स्थानीय ज्ञान, सीप र प्रविधिलाई विश्वव्यापीकरण गर्न ।

(ज) परम्परागत पेसा, व्यावसाय र प्रविधिलाई संरक्षण, सम्बर्द्धन र विकास गर्न सहयोग पुऱ्याउन ।

(झ) स्थानीय स्रोत र साधनको अधिकतम परिचालन गरी स्वाबलम्बी हुने ढङ्गकोशिक्षा प्रदान गर्ने ।

ञ) स्थानीय परिवेश अनुसार विपद र विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी अवधारणाको विकास गर्न ।

४. विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय उद्देश्य

राष्ट्रिय शिक्षा पाठ्यक्रम, २०७६ अनुसार विद्यालय शिक्षाका राष्ट्रिय उद्देश्यहरु निम्नानुसार छन् :

१.प्रत्येक व्यक्तिमा अन्तर्निहित प्रतिभा प्रस्फुटन गरी व्यक्तित्व विकास गर्ने,

२.राष्ट्र र राष्ट्रियताप्रति निष्ठावान, संघिय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रका मुल्य मान्यताप्रति प्रतिवद्ध, स्वाभिमानी, सामाजिक तथा सांस्कृतिक विविधतालाई सम्मान गर्ने, चरित्रवान, नैतिकवान एवम जिम्मेवार नागरिक तयार गर्ने,

३.श्रमप्रति सम्मान एवम सकारात्मक सोच भएका, रोजगार तथा स्वरोजगारउन्मुख, उत्पादनशिल र सीपयुक्त नागरिक तयार गर्ने ।

४.व्यक्तिको सामाजिकीकरणमा सहयोग गर्दै सामाजिक सदभाव तथा सहिष्णुता र राष्टिय एक सुदृढ गर्न सहयोग पुऱ्याउने ।

५.प्राकृतिक तथा राष्ट्रिय सम्पदा र पर्यावरणको संरक्षण, सम्बर्द्धन र सदुपयोग गर्दै दिगो विकासमा योगदान गर्ने सचेत नागरिक तयार गर्ने ।

६.प्रत्येक व्यक्तिमा शान्ति, मानव अधिकार, समानता, समावेशिता र सामाजिक न्यायका मान्यताअनुरुपको आचरण विकास गरी समतामुलक, समावेशी, न्यायपूर्ण र समाजबादउन्मुख राष्ट्र निर्माणमा मदत गर्ने।

७. राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रिय स्तरमा प्रतिस्पर्धी, आधुनिक सूचना तथा सञ्चार प्रविधि प्रयोग गर्न सक्ने विश्व परिवेश सुहाउँदो दक्ष जनशक्ति तयार गर्ने ।

८. बैज्ञानिक अवधारणा, तथ्य, सीप, सिद्धान्त तथा प्रविधिको प्रयोग गर्न सक्ने बैज्ञानिक सुझवुझ भएका र खोज तथा अनुसन्धानमुखी जनशक्ति तयार गर्ने ।

९. रचनात्मक तथा समालोचनात्मक चिन्तन गर्ने, जीवनोपयोगी सीप भएका, सहिष्णु र भाषिक सक्षमतामा निपूर्ण नागरिक तयार गर्ने ।

१०. नेपाली मौलिक कला, संस्कृति, सौन्दर्य, आदर्श तथा बैशिष्ट्यहरुको संरक्षण, सम्बर्द्धन र विस्तारतर्फ अभिप्रेरित भई नेपाली पहिचानप्रति गौरब गर्ने नागरिक तयार गर्ने ।

११. जलबायु परिवर्तन तथा प्राकृतिक एवम मानवसिर्जित प्रकोपप्रति सचेत रही सम्भावित जोखिम न्यूनीकरण तथा विपद व्यवस्थापन गर्न सक्षम नागरिक तयार गर्ने ।

१२. सामाजिक न्यायमा आधारित सम्बृद्ध राष्ट्र निर्माणका निमित्त आवश्यक मानव संशाधनको विकास गर्ने ।

५. विद्यालय शिक्षाको तहगत संरचना

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारुप, २०७६ का अनुसार विद्यालय शिक्षाको संरचना निम्नानुसार रहेको छ ।

विद्यालय शिक्षाको तह	कक्षा	उमेर समूह	सिकाइ क्षमतास्तर
प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा	४ वर्ष	
आधारभूत तह	कक्षा १-३	५ देखि ७ वर्षसम्म	तह १
	कक्षा ४-५	८देखि ९ वर्षसम्म	तह २
	कक्षा ६-८	१० देखि १२ वर्षसम्म	तह ३
माध्यमिक तह	कक्षा ९-१०	१३ देखि १४ वर्षसम्म	तह ४
	कक्षा ११-१२	१५ देखि १६ वर्षसम्म	तह ५

६. आधारभूत शिक्षाको पाठ्यक्रम संरचना

क. कक्षा १-३ को पाठ्यक्रम संरचना

क्र.सं	विषय सम्बन्धि क्रियाकलाप/विषय	पाठ्यघण्टा	कार्यघण्टा
१.	भाषिक सिप विकास सम्बन्धी क्रियाकलाप (नेपाली)	५	१६०
२.	भाषिक सिप विकास सम्बन्धी क्रियाकलाप (अंग्रेजी)	४	१२८
३.	गणितीय सीप विकास सम्बन्धी क्रियाकलाप	४	१२८
४.	विज्ञान, स्वास्थ्य र शारीरिक शिक्षा सम्बन्धी क्रियाकलाप	४	१२८
५.	सामाजिक अध्ययन, चारित्रिक विकास तथा सिर्जनात्मक कलासम्बन्धी क्रियाकलाप	४	१२८
६.	भाषिक सिप/स्थानीय विषयवस्तुसम्बन्धी क्रियाकलाप	५	१६०
जम्मा		२६	८३२

ख. कक्षा ४-५ को पाठ्यक्रम संरचना

क्र.सं	विषय	पाठ्यघण्टा	कार्यघण्टा
१.	नेपाली	५	१६०
२.	अंग्रेजी	५	१६०
३.	गणित	५	१६०
४.	विज्ञान तथा प्रविधि	५	१६०
५.	सामाजिक अध्ययन तथा मानव मुल्य शिक्षा	५	१६०
६.	स्वास्थ्य, शारीरिक तथा सीर्जनात्मक कला	३	९६
७.	भाषिक सिप/स्थानीय विषयवस्तुसम्बन्धी क्रियाकलाप	४	१२८
जम्मा		३२	१०२४

७. आधारभूत तह (कक्षा १-८) का तहगत सक्षमता

विद्यालय शिक्षाअन्तर्गत आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-८) का विद्यार्थीले हासिल गर्नुपर्ने सक्षमताहरु निम्न बमोजिम रहेका छन :

- देशप्रेम र राष्ट्रिय एकताको भावना एवम लोकतान्त्रिक मूल्य, मान्यता तथा संस्कार व्यवहारमा प्रदर्शन
- भाषिक तथा सञ्चार सीपको विकास र व्यावहारिक, सीर्जनात्मक एवम सान्दर्भिक प्रयोग
- सूचना र विचारहरुको आदानप्रदान, विश्लेषण तथा सूचना प्रविधिको समुचित प्रयोग
- तार्किक तथा व्यावहारिक गणितीय ज्ञान, सिप एवम अभिवृत्ति विकास र प्रयोग
- बैज्ञानिक अवधारणा, तथ्य, सिद्धान्त र नियमप्रतिको जिज्ञासा एवम बोध र व्यावहारिक जीवनमा प्रयोग
- मानव मूल्य र मान्यता एवम सामाजिक गुणको विकास तथा नागरिक कर्तव्यप्रति सजगता
- जनसंख्या, बातावरण संरक्षण र दिगो विकासवीचको अन्तरसम्बन्धको बोध र व्यवस्थापनमा सहयोग
- शारीरिक तन्दुरुस्ती, स्वस्थकर जीवनशैली र जीवनोपयोगी सीपको विकास
- स्थानीय, आधुनिक पेसा, व्यावसाय र प्रविधि एवम श्रमप्रति सम्मान तथा व्यवहारकुशल सीपको प्रयोग
- नेपाली कला, साहित्य र संस्कृतिको संरक्षण, संवर्द्धन एवम सीर्जनशिलताको विकास र प्रयोग
- राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय परिवेशसगँ परिचित भई विविधता, विश्वबन्धुत्व र सहअस्तित्व बोध तथा स्वीकार
- दैनिक जीवनमा आइपर्ने व्यावहारिक समस्याहरुको पहिचान, विश्लेषण तथा समाधान

८. स्थानीय पाठ्यक्रमका तहगत सक्षमताहरू (कक्षा १-५)

(क) बारपाक सुलिकोट गाउँपालिकाको सामान्य परिबेश (भौगोलिक संरचना, जनसंख्या, सिमाना, आदि) सगँ परिचित भइ आफ्नो पहिचानप्रति गौरबानुभूति प्रबर्द्धन ।

(ख) स्थानीय कला, साहित्य र संस्कृतिसगँ परिचित भइ तिनको संरक्षण र सम्बर्द्धन एवम सीर्जनशीलताको विकास।

(ग) स्थानीय स्रोतसाधन तथा गाउँपालिकाका सम्पदाहरूको संरक्षण, सम्बर्धन र विकासमा क्रियाशीलता प्रबर्द्धन ।

(घ) स्थानीय पेसा, व्यवसाय र प्रविधिप्रति सम्मान एवम सो सम्बन्धी जीवनोपयोगी सीपहरुको प्रवर्द्धन, विकास र प्रयोग।

(ङ) स्वस्थकर बानी, असल पूर्विय संस्कार र शारीरिक तन्दुरुस्तीको सचेतना र अवलम्बन ।

(च) विपद र वातावरण संरक्षणप्रति सचेतनाको विकास तथा हरित विद्यालयको अवधारणाको अवलम्बन ।

(छ) स्थानीय बिशिष्ट व्यक्तित्व र अग्रज एवम तिनको योगदानप्रति सम्मान गर्ने बानीको विकास ।

(ज) स्थानीय वातावरणको जैविक विविधताको पहिचान, वर्गीकरण र यसको महत्व बोध ।

(झ) सरसफाइ र फोहोरमैला व्यवस्थापनप्रति सचेतनाको विकास र प्रयोग ।

९.स्थानीय पाठ्यक्रमका कक्षागत सिकाइ उपलब्धि

कक्षा १

१.आफू र आफ्नो गाउँ वा टोलको नाम बताउन।
२.आफू र आफूनो साथीको ठेगाना बताउन ।
३.आफ्नो गाउँ/टोलभित्रका ऐतिहासिक र धार्मिक महत्वका मठ, मन्दिर तथा गुम्बाको नाम बताउन ।
४.स्थानीय समुदायभित्र रहेका प्रमुख नदीनाला, पोखरी, डाँडाको पहिचान गरी नाम बताउन ।
५.सरस्वती वन्दना,बालगीत तथा कविताहरू वाचन गर्न ।
६.आफ्नो परिवारका सदस्यहरुको नाम, काम र आफ्नो नाता बताउन ।
७.व्यक्तिगत सरसफाइ जस्तै हात धुने बानी, कपडा लगाउने सीपको विकास गर्न ।
८.स्थानीय खानपिनका विभिन्न परिकारको पहिचान एवम स्वस्थकर बानीको विकास गर्न ।
९.परिवारिक संस्कारसँग परिचित भइ असल बानी बसाल्न ।
१०.घर वरिपरि पाइने जडीबुटीहरुको नाम भन्न र लेख्न ।
११.स्थानीय चाडपर्वहरुको नाम भन्न ।
१२आफूले गर्न सक्ने काम बताउन
१३.स्थानीयस्तरमा प्रयोग गरिने लोकबाजाहरुको पहिचान गर्न ।
१४.स्थानीय खेलहरूको नाम भन्न र ती खेलसगँ सम्बन्धित दौडाइ र उफ्राइको अभ्यास गर्न।
१५.घरपरिवार र समुदायमा हुन सक्ने दुर्घटना प्रतिसचेत रहँदै सुरक्षाका उपायहरुसगँ परिचित हुन।
१६.आफ्नोवरिपरि रहेका प्राकृतिक स्रोत साधन (बनजगंल, जडीबुटी, नदीनाला, पोखरी, कुवा, आदि) को पहिचान गर्न ।
१७आफ्ना परिवारमा मनाइने सांस्कृतिक क्रियाकलाप (विबाह, चाडपर्व, ब्रतबन्ध) सँग परिचित भइ

त्यस्ताक्रियाकलापमा सक्रिय सहभागी हुन ।
१८.स्थानीय प्रमुख बाली तथा फलफूल र तरकारीको पहिचान गरी नाम बताउन ।
१९.आफूभन्दा ठूलालाई सम्मान गर्न र आफूभन्दा सानालाई माया गर्न।
२०.आफ्नो टोलभित्रका अग्रज व्यक्तिको नाम र काम बताउन ।
२१.आफू र आफ्नो साथीहरुको थर र परिवारमा बोलिने भाषाहरुसगँ परिचित हुन ।
२२.घरपालुवा पशुपंक्षीको पहिचान गर्न र मानव जीवनमा तिनको महत्व र बासस्थानबारे बताउन ।
२३.प्राकृतिक प्रकोपको परिचय दिन ।
२४.योग र शारीरिक व्यायामसगँ परिचित भइ आधारभूत योगाभ्यास गर्न

कक्षा २

१.आफू र आफ्नो साथिको नाम ठेगाना बताउन
२.आफ्नो गाउँपालिकाको परिचय (नाम, अवस्थिति, वडा नं र वडा कार्यालय रहेका स्थान) दिन ।
३. स्थानीय प्रविधिबाट निर्मित कृषिमा प्रयोग हुने घरेलु सामानको सूचीकरण गर्न र उपयोगिता बताउन ।
४.आफ्नो परिवारका सदस्यहरुको पेसा बताउन ।
५.परिवारका सदस्यहरुसगँको नाता बताउन
६.विद्यालय र घरमा सिकाइने सरस्वती वन्दना, बालगीत तथा कविताहरू वाचन र अनुलेखन गर्न ।
७.गाउँपालिकाभित्रका धार्मिक महत्वका स्थलहरुः मठ, मन्दिर, गुम्बा, चर्च, मस्जिद, आदिको परिचय दिन ।
८.परिवारिकसंस्कार (पाहुना र आफुभन्दा ठुलाको आदर, सानालाई माया, अभिवादन, चाडपर्व मनाउने, आदि)सगँ परिचित भइ असल बानी बसाल्न ।
९.आफ्नो गाउँ/ टोलमा उत्पादन हुने अन्नबाली, फलफूल, जडिबुटी र तरकारी पहिचान गरी बर्गीकरण गर्न ।
१०.स्थानीय जाति, भाषा, चाडपर्व र भेषभूषाको पहिचान गरी सम्मान गर्न ।
१२.स्थानीय बिशिष्ट व्यक्तित्वको परिचय दिन।
१३.स्थानीय प्राकृतिक स्रोत साधन (जस्तै :वन, पहाड र नदिनाला, कुवा, धारा, आदि)को पहिचान र बर्गीकरण गर्न ।
१४.स्थानीय स्रोतसाधनको (जडीबुटी,प्राकृतिक स्रोत साधन) महत्व बताउन ।
१५.घरपालुवा पशुपंक्षीसगँ परिचित भइ उनीहरुको उपयोग र बासस्थानबारे बताउन।
१६.जंगली जनावरहरुको नाम र बासस्थान बताउन
१७.परिवार र समुदायमा नैतिक आचरण प्रदर्शन गर्न तथा शिष्टाचारका शब्दहरुको प्रयोग गर्न ।

१८.आफ्नो घर, कक्षाकोठा र व्यक्तिगत सरसफाइ गर्ने तरिकाहरुसगँ परिचित भइ व्यावहारमा तिनको प्रयोग गर्न ।

१९.स्थानिय खेलहरूसगँ परिचित भइ सम्बन्धित आधारभुत शारिरिक सिप (उफ्राइ, दौडाइ, बल समात्ने, फ्याक्ने) को अभ्यास गर्न।

२०.बाढीपहिरोसगँ परिचित हुन

२१.बाढीपहिरोबाट सुरक्षित हुने उपायहरु बताउन ।

२२.योग र शारीरिक व्यायामसगँ परिचित आधारभूत योगाभ्यास गर्न

२३.आफ्नो गाउँ/टोलमा कार्यरत सामुदायिक संघसंस्था नाम बताउन

२४.स्वस्थकर बानीहरुसगँ परिचित भइ व्यावहारमा अवलम्बन गर्न

२५.स्थानीय खाद्यबालीबाट निर्मित खानाका परिकारहरुसगँ परिचित भइ महत्व बताउन ।

कक्षा ३

१.बारपाक सुलिकोट गाउँपालिकाको भौगोलिक संरचना पहिचान गर्न एवम विशेषताहरु बताउन ।
२.गाउँपालिकाभित्रका प्रमुख प्राकृतिक र ऐतिहासिक स्थलहरुको महत्व र बिशेषताहरु परिचित हुन ।
३.आफ्नो गाउँपालिकाको सामाजिक अवस्थाबारे जानकार रहन
४.स्थानीय जडीबुटीको महत्व र उपयोगसगँ परिचित हुन
५.आफ्नो परिवारको (जातीय, धार्मिक, सामाजिक, आर्थिक) पृष्ठभूमिसगँ परिचित हुन
६.स्थानीय सास्कृतिक विविधता (विभिन्न जातजाति, भाषाभाषी, चाडपर्व आदि) सगँ परिचित हुन ।
७.असल गुणहरुसगँ परिचित हुन
८.आफ्नो परिवार र समुदायका मानिसले गर्ने काम बताई परिवारिक र सामुदायिक काममा सहयोग गर्न ।
९.स्थानीय सिप र प्रविधिको अवलोकन गरी परिचय दिन ।
१०.स्थानीय पेसा व्यावसायको नाम भन्न
११.आफ्नो गाउँ/टोलमा कार्यरत सामुदायिक संघसंस्था नाम र कामसगँ परिचित हुन ।
१२.स्थानीय बिशिष्ट व्यक्तिको योगदानसगँ परिचित हुन ।
१३.सरस्वती वन्दना, बालगीत तथा कविताहरू लय मिलाइ वाचन र अनुलेखन गर्न
१४.परिवार र समुदायमा नैतिक आचरण प्रदर्शन गर्नु तथा शिष्टाचारका शब्दहरुको प्रयोग गर्न
१५.स्थानीय प्राकृतिक स्रोतसाधनसगँ परिचित भइ तिनको महत्व बताउन ।
१६.साधारणखेलहरूसगँ परिचित भइ सम्बन्धित आधारभूत शारीरिक सिपको अभ्यास गर्न
१७.शारीरिक र मानसिक सुस्वास्थ्य कायम गर्न आवश्यक विभिन्न व्यायामहरु र योगसित परिचित भई अभ्यास गर्न ।
१८.व्यक्तिगत र सामुदायिक सरसफाइ गर्ने तरिकाहरुसगँ परिचित भइ व्यावहारमा तिनको प्रयोग गर्न ।
१९.घरपालुवा पशुपंक्षीको उपयोगर जंगली जनावर एवम पंक्षीसगँ परिचित भई तिनीहरुको महत्व बताउन ।
२०.विपदका प्रकारहरुसगँ परिचित हुन ।
२१.हावाहुरी र चट्याङ्गको परिचय त्यसबाट सुरक्षित रहने उपायहरुसित परिचित हुन ।
२२.पत्रुखाना र पोषणयुक्त खानाको परिचय दिन।
२३.स्थानीय अन्नबाली, फलफूल, तरकारी, जडीबुटीको महत्व र उपयोगिता वर्णन गर्न ।

कक्षा ४

१.बारपाक सुलिकोट गाउँपालिकाकोसिमाना, नाप नक्सा पहिचान गर्न र भौगोलिक बनावटका विशेषताहरु बताउन ।
२.गोरखा जिल्लाका स्थानीय तहहरुको नाम बताउन
३.बारपाक सुलिकोट गाउँपालिकाका सांस्कृतिक सम्पदाको परिचय दिन
४.बनजङ्गलको परिचय र महत्व बताउन ।
५.विपदका प्रकार र कारणहरुसगँ परिचित हुन ।
६.आफूले पढेका र सुनेका कथा वाचन गर्न
७.वातावरणीय सरसफाइप्रति सचेत रही व्यावहारमा प्रदर्शन गर्न ।
८.श्रमप्रति सकारात्मक सोचको विकास गर्दै परिवारिक र सामुदायिक काममा सहयोग र सम्मान गर्न ।
९.स्थानीय सास्कृतिक क्रियाकलापहरु (तिहार, ल्होसार जस्ता चाडपर्व, विवाह, व्रतबन्ध, आदि) सगँ परिचित भइ सहभागी हुन ।
१०.स्थानीय नृत्यहरुको परिचय दिन र महत्व बताउन
११.असल व्यक्तिगत र सामाजिक गुणहरुसगँ परिचित भइ व्यवहारमा अभ्यास गर्न ।
१२.स्वस्थ आचरणप्रति सचेत भइ व्यवहारमा प्रदर्शन गर्न ।
१३.व्यापारको आवश्यकता र महत्वसगँ परिचित हुन
१४.पत्रुखानाका नकारात्मक असरहरु र पोषणयुक्त खानाको सकारात्मक प्रभावसगँ परिचित हुन ।
१५.चोयाबाट सामग्री बनाउने सिपसगँ परिचित हुन
१६.पानीघट्ट चलाउने तरिका वर्णन गर्न
१७.शारीरिक र मानसिक सुस्वास्थ्य र तन्दुरुस्ती कायम गर्न आवश्यक विभिन्न व्यायामहरु र योगसित परिचित भइ तिनको अभ्यास गर्न ।
१८.स्थानीय कृषिमा प्रयोग हुने सामग्रीको नाम र काम बताउन ।
१९.कृषि र पशुपंक्षीपालनको लागि आवश्यक पूर्वाधारहरुसगँ परिचित हुन ।
२०.स्थानीय अन्नबाली, तरकारी र फलफूल उत्पादन गर्ने तरिका अवलोकन गरी पहिचान गर्न ।
२१.स्थानीय खेलहरूसगँ सम्बन्धित सिपहरुको प्रदर्शन गर्न र खेलहरुको अभ्यास गर्न ।
२२.वडा समितिको सरंचनासगँ परिचित हुन ।
२३.बाताबरण सरंक्षणका उपायहरुसगँ परिचित भइ व्यावहारमा प्रयोग गर्न ।
२४.कृषिबाट हुने फाइदाहरु बताउन ।
२५.आफ्नो वडामा कार्यरत सामुदायिक संघसंस्थाको नाम र कामसगँ परिचित हुन ।
२६.भूक्षय र आगालागीका कारणहरुसगँ परिचित हुन ।
२७.भूकम्पबाट हुने क्षतिहरु र भूकम्प आउनुपूर्व सुरक्षाका उपायहरुसगँ परिचित हुन ।
२८.प्रकोप व्यवस्थापनका तरिकाहरुप्रति सचेत रहन ।

कक्षा ५

१.घरायसी सामानहरुको प्रयोग, परिचय र जतन गर्न ।
२.बारपाक सुलिकोट गाउँपालिकाको प्रशासनिक संरचना, तथा जनसांख्यिक स्थितिसँग परिचित गराउन ।
३.बारपाक सुलिकोट गाउँपालिकाका प्रमुख सास्कृतिक सम्पदाको परिचय, महत्व र तिनीहरुको संरक्षणका उपायहरुसगँ परिचित हुन ।
४.बाढी पहिरोका कारणहरु एवम तिनबाट बच्ने उपायहरुसगँ परिचित हुन ।
५.वातावरणीय सरसफाइ गर्ने तरिकाहरुप्रति सचेत रही व्यावहारमा प्रदर्शन गर्न ।
६.पारिवारिक र सामुदायिक कार्यमा विभिन्न पक्षहरुको भुमिकाप्रति सचेत रही आफूले सक्दो सहयोग गर्न ।

७.स्थानीय सास्कृतिक क्रियाकलापह (जातिगत विविध चाडपर्वहरु, असल संस्कारहरु)हरुको महत्वसगँ परिचित भई त्यस्ता क्रियाकलापमा सक्रिय सहभागी हुन ।
८.स्वस्थ्य आचरणप्रति सचेत भई व्यावहारमा प्रदर्शन गर्न ।
९.स्थानीय पोषणयुक्त परिकार बनाउने सिपसगँ परिचित भइ अभ्यास गर्न ।
१०.स्थानीय प्रविधि र सिपसगँ परिचित हुँदै तिनको संरचना र कार्यबारे जानकार रहन ।
११.सुस्वास्थ्य र तन्दुरुस्ती कायम गर्न आवश्यक विभिन्न व्यायामहरु, योग, ध्यान, आहारविहारसित परिचित भइ तिनको अभ्यास गर्न ।
१२.समाजका स्वीकृत नीति, नियमको पालना गरी असल नागरिकका गुणहरुको विकास गर्न ।
१३.स्थानीय कृषिमा प्रयोग हुने सामग्रीको नाम र काम बताउँदै स्थानीय सामग्री उत्पादन गर्ने सिपसगँ परिचित हुन ।
१४.बारपाक सुलिकोट गाउँपालिकाको कृषि पूर्वाधारको अवस्थासगँ परिचित हुन ।
१५.स्थानीय अन्नबाली, तरकारी र फलफुल उत्पादन र सुरक्षित भण्डारण गर्ने तरिका पहिचान गर्न ।
१६.साधारणखेलहरूसगँ सम्बन्धित आधारभूत सिपहरुको प्रदर्शन गर्न र खेलहरुको अभ्यास गर्न ।
१७.वडा समितिका कार्यहरुसगँ परिचित हुन ।
१८.आफ्नो गाउँपालिकामा कार्यरत सामुदायिक संघसंस्थाको नाम र कामसगँ परिचित हुन ।
१९.राष्ट्रिय र अन्तरराष्ट्रिय रुपमा ख्याति प्राप्त स्थानीय व्यक्तित्वको नाम र कामसगँ परिचित हुन ।
१९.बाताबरण सरंक्षण र फोहोरमैला व्यवस्थापनका उपायहरुसगँ परिचित हुन ।
२०.पर्यटनको परिचय दिन

२१.पर्यटन व्यवसायबाट हुने फाइदाहरु बताउन ।

२२. महत्वपूर्ण स्थानीय पर्यटकीय क्षेत्रहरुको नाम र महत्वपूर्ण पक्षहरु बताउन ।

२३.सुरक्षित आबास र विद्यालयको आवश्यकता र महत्व बताउन ।

२४.बारपाक सुलिकोट गाउँपालिकाभित्रका राष्ट्रिय र अन्तरराष्ट्रिय ख्यातिप्राप्त व्यक्तित्वहरु र तिनको योगदानसगँ परिचित हुन ।
२५.उद्योग व्यवसायसगँ परिचित हुँदै फाइदाहरु बताउन ।
२६. सामुदायिक विकृतिसगँ परिचित हुन ।
२७.भूकम्प पश्चात गरिने क्षति न्यूनीकरणका उपायहरुप्रति जानकार रहन
२८.भूक्षयका कारण र प्रभावहरुसित परिचित हुन

११. विषय क्षेत्र निर्धारण

विषयक्षेत्र	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कक्षा ४	कक्षा ५
१. म र मेरो परिवार	• आफु र आफ्नो साथीको नाम र घरको ठेगाना • आफ्नो टोलको नाम र वडा नम्बर । • आफ्नो परिवारका सदस्यहरुको नाम	• आफु र आफ्नो साथीहरुको नाम र ठेगाना (टोल, वडा र गाउँपालिका) • आफ्नो परिवारका सदस्यहरुले गर्ने काम • परिवारका सदस्यहरुसगँको नाता सम्बन्ध	• आफ्नो परिवारको पृष्ठभुमी • परिवारिक र सामुदायिक काममा सहयोग र सम्मान	• आफ्नो परिवारका सदस्यहरुले गर्ने एवम सामाजिक काममा सहयोग । • आफुले पढेका र सुनेका कथा वाचन	• घर परिवारमा प्रयोग हुने विभिन्न सामानहरुको परिचय, प्रयोग र जतन
२.हाम्रो बातावरण	• आफ्नो वडाका प्राकृतिक र धार्मिक महत्वका स्थलहरुको नाम • आफ्नो वरीपरीका प्राकृतिक स्रोत साधनको नाम र प्रकार • स्थानीय जडीबुटीहरुको नाम र पहिचान	• स्थानिय स्रोत साधनको नाम र वर्गीकरण • स्थानिय स्रोत साधनको महत्व	• आफ्नो पालिकाको भौगोलिक संरचना एबम् विशेषताहरु • प्राकृतिक र ऐतिहासिक महत्वका स्थलहरुको महत्व र विशेषताहरु • गाउँपालिकाको सामाजिक अवस्थाको जानकारी	• पालिकाको भौगोलिक सिमाना र नापनक्सा • पालिकाको भौगोलिक विशेषताहरु • बनजगंलको परिचय र महत्व • बाताबरणीय सरसफाइको महत्व	• पालिकाको प्रशासनिक संरचन • पालिकाको जनसांख्यिक स्थिति • स्थानिय प्राकृतिक सम्पदाको महत्व • बाताबरणीय सरसफाइका तरिकाहरु • फोहोरमैला व्यवस्थापन

			• स्थानीय जडीबुटीको महत्व र उपयोग		
३.स्थानीय पेशा, व्यवसाय, सीप र प्रविधि	• आफुले गर्न सक्ने काम	• परिवारका सदस्यहरुको पेसा	• स्थानीय पेशा व्यवसायको नाम स्थानीय सीप र प्रविधिको परिचय	• चोयाबाट सामग्री बनाउने सिप • पानीघट्ट चलाउने तरिका	• स्थानीय सिप र प्रविधिको संरचना र कार्य
				• व्यापारको आवश्यकता र महत्व	
					• उद्योग व्यावसायको परिचय र फाइदाहरु
					• महत्वपुर्ण पर्यटकिय क्षेत्रहरु • पर्यटन व्यावसायको परिचय • पर्यटन व्यवसायको महत्व
	• स्थानीय अन्नबालीहरु • स्थानीय फलफूल र तरकारीको नाम	• स्थानीय अन्नबाली र फलफुलको पहिचान र वर्गीकरण	• स्थानीय अन्नबाली,फलफुल, र तरकारीको महत्व र उपयोग	• कृषि पेसाबाट हुने फाइदाहरु • आलु उत्पादन गर्ने तरिका	• कृषिमा प्रयोग हुने स्थानीय सामग्री निर्माण गर्ने तरीका • नेपालमा कृषि पूर्वाधारको अवस्था

		• कृषीमा प्रयोग हुने सामानहरु		• कृषिको लागि आवश्यक सामाग्रीहरुको नाम र काम • कृषिको लागि आवश्यक पूर्वाधारहरु	• स्थानीय अन्नबाली फलफुल र तरकारीमा लाग्ने रोगहरुको पहिचान
४. हाम्रो समुदाय तथा वरपरका जिवजन्तुहरु	• घरपालुवा पशुपन्छीको नाम • घरपालुवा पशुपन्छीको बासस्थान • असल पारिवारिक संस्कार • मानव जिवनमा घरपालुवा पशुपंक्षीको महत्व	• घरपालुवा पशुपन्छीहरुको उपयोग • जंगली जनावरहरुको नाम र बासस्थान • गाउँ/टोलमा कार्यरत सामुदायिक संस्थाहरुको नाम	• घरपालुवा पशुपन्छीको उपयोग • जंगली जनावरको महत्व • गाउँ/टोलमा कार्यरत सामुदायिक संस्थाहरुको नाम र काम	• वडामा कार्यरत सामुदायिक सघंसंस्थाका कार्यहरु • असल व्यक्तिगत र सामाजिक गुणहरु • व्यावसायिक पशुपंक्षीपालनको परिचय	• विद्यार्थीले समुदायमा गर्न सक्ने कार्यहरु • गाउँपालिकामा कार्यरत विभिन्न सामुदायिक संघसंस्थाको काम • सामाजिक विकृतिहरुको परिचय • व्यावसायिक पशुपंक्षीपालनको परिचय
५.हाम्रो संस्कृति	• बालगित गायन • आफ्ना साथीहरुको नाम थर र परिवारमा बोलिनेभाषाभाषीको नाम	• सरस्वती वन्दनावाचन र अनुलेखन • बालगीतहरु वाचन र अनुलेखन • असल परिवारिक सस्कार र बानीहरु	• सरस्वती वन्दना बालगीत तथा कविता वाचन र अनुलेखन	• स्थानिय नृत्यहरुको परिचय र महत्व • स्थानीय चाडपर्व (ल्होसार, तिहार) मनाउने तरिकाहरु • विविध सांस्कृतिक क्रियाकलापहरुको	• जातिगत विविधि चाडपर्वहरु • समाजका स्वीकृत नीति नियमहरु • असल सामाजिक संस्कार

	• स्थानीय लोक बाजाहरुको नाम • स्थानीय चाडवाडहरुको नाम • पारिवारिक रुपमा मनाइने संस्कारहरु • असल नैतिक आचरण	• स्थानीय भाषा र भेषभुषाको नाम • नैतिक आचरणको परिचय र प्रयोग • शिष्टाचारका शब्दहरुको परिचय र प्रयोग	• सांस्कृतिक विविधताको परिचय • असल गुणहरुको परिचय र महत्व • परिवार र समुदायमा प्रर्दशन गर्नुपर्ने नैतिक आचरणहरु • स्थानीय चाडपर्व (दशै) मनाउने तरिकाहरु	परिचय (वर्तबन्ध, विवाह) • गाउँपालिकाभित्रका प्रमुख सास्कृतिक सम्पदाहरु	• स्थानीय सांस्कृतिक क्रियाकलापको महत्व • गाउँपालिकाका सास्कृतिक सम्पदाहरुको परिचय र संरक्षणका उपायहरु
६.स्थानीय संरचना, विशिष्ट व्यक्तित्व र अग्रज	• आफ्ना अग्रजको परिचय	• स्थानिय विशिष्ट व्यक्तिको नाम र ठेगाना • आफु बसेको वडाको कार्यालय र गाउँपालिका कार्यालयको अवस्थिति	• स्थानिय विशिष्ट व्यक्तिको योगदान • गाउँपालिकाका वडा संख्या र वडा कार्यालय	• गोरखा जिल्लाको स्थानीय तहको नाम • वडा समितिको संरचना	• गाउँपालिकाको प्रशासनिक संरचना • वडा समितिका कार्यहरु • राष्टिय र अन्तराष्टिय रुपमा ख्यातिप्राप्त स्थानिय व्यक्तीत्वहरु

७.पोषण,खानपिन तथा सरसफाइ	• व्यक्तिगत सरसफाइको परिचय (हात धुने बानी, कपडा लगाउने सिप आदि) • घरमा निर्मित खानाको नाम • स्वस्थकर बानीव्यहोरा	• व्यक्तिगत सरसफाइ गर्ने तरिकाहरु • कक्षाकोठाको सरसफाई • परिवारिक सरसफाई • स्थानीय अन्नबालीबाट निर्मित खाद्य परिकारहरुको परिचय र महत्व	• सामुदायिक सरसफाई गर्ने तरिकाहरु • पत्रुखाना र पोषणयुक्त खानाको परिचय	• वातावरणीय सरसफाईको परिचय र महत्व • पत्रुखानाका नकरात्मक असरहरु • पोषणयुक्तखानाको फाइदाहरु	• बाताबरण संरक्षण र फोहोरमैला व्यवस्थापन • स्थानिय पोषणयुक्त परिकार (जाउलो, ढिडो र हलुवा) बनाउने तरिका • बाताबरणिय सरसफाइगर्ने तरिकाहरु
८. स्वास्थ्य र खेलकुद	• साधारण खेलहरु (लक्कुढाल,मुसा बिरालो) को नाम । • स्वस्थ रहने बानीहरु • आधारभुत शारीरिक सिप(दौडाइ, उफाई, आदि) को अभ्यास • योग (पुतली आसन) र व्यायामको परिचय एवम अभ्यास •	• बिभिन्न खेलहरु खेल्ने ठाउँको नाम । • साधारण खेलहरुसगँ सम्बन्धितआधारभुत शारीरिक सिपको अभ्यास • योग र व्यायामको परिचय र अभ्यास • स्वस्थ रहने बानीहरु • स्थानिय खेलहरु (तातो आलु, रुमाल लुकाइ, पुलिस र चोर)को अभ्यास	• साधारण खेलहरुसगँ सम्बन्धित शारीरिक सिपहरुको परिचय • शारिरिक व्यायामको परिचय र अभ्यास • योगको परिचय र अभ्यास ।	• शारिरिक व्यायाम र योग गर्ने तरिका र अभ्यास • फुटबलसगँ सम्बन्धित साधारण शारीरिक सिप (बल फ्याक्ने,आदि) को प्रदर्शन र खेलको अभ्यास	• स्वस्थ रहने बानीको विकास • भलीबलसगँ सम्बन्धित साधारण शारीरिक सिप (बल फ्याक्ने, समात्ने, आदि) को प्रदर्शन र खेलको अभ्यास • योग, ध्यान र शारीरिक व्यायामको अभ्यास

९. विपद र विपद व्यवस्थापन	• प्राकृतिक प्रकोपको परिचय • प्राकृतिक प्रकोपको (हावाहुरी, चट्याड, बाढीपहिरो, भुकम्प) नाम ।	• विपद (बाढीपहिरो) को परिचय • बाढीपहिरोबाट सुरक्षीत हुने उपायहरु	• विपद र तिनका प्रकार • हावाहुरी र चट्याडको परिचय र सुरक्षित हुने उपायहरु	• प्रकृतिक विपद (भूक्षय र आगालागी) का कारण • भुकम्पबाट हुने क्षती • भुकम्प आउनपुर्व अपनाउनुपर्ने सुरक्षाका उपायहरु • विपद व्यवस्थापनको परिचय एवम तरिकाहरु	• सुरक्षित आवासको परिचय र महत्व • भुकम्प पश्चात क्षति न्युन गर्न अपनाउनुपर्ने उपायहरुअपनाउनुपर्ने उपायहरु • भुक्षयका कारण र असरहरु

१२. पाठ्यवस्तुको विस्तृतीकरण

यस खण्डमा कक्षागतरूपमा बालबालिकाहरूले हासिल गर्ने सिकाइ उपलब्धि, अध्ययन गर्ने विषयवस्तु, सम्भाव्य शिक्षण सिकाइ प्रक्रिया (क्रियाकलाप र मूल्याङ्कन)लाई प्रस्तुत गरिएको छ । पाठ्वस्तुको विस्तृतीकरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

कक्षा १

क्षेत्र	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सिकाइ सहजीकरण कियाकलाप	मूल्याङकन प्रकिया	कार्यघण्टा
१. म र मेरो परिवार	❖ आफु र आफ्नो साथीको नाम र घरको ठेगाना बताउन ❖ आफ्नो टोलको नाम र वडा नम्बर भन्न । ❖ आफ्नो परिवारका सदस्यहरुको नाम बताउन	❖ आफु र आफ्नो साथीको नाम र घरको ठेगाना ❖ आफ्नो टोलको नाम र वडा नम्बर ❖ आफ्नो परिवारका सदस्यहरुको नाम	● आफ्नो वडा र वडा कार्यालयको स्थलगत भ्रमण गराउने । ● विद्यार्थीहरुबीच छलफल र प्रश्नोत्तर ।	● प्रश्नोत्तर ● विद्यार्थी क्रियाकलापको अवलोकन ।	२०

२. हाम्रो बातावरण	❖ आफ्नो वडाका मठमन्दिर, चर्च गुम्बा आदिको पहिचान गर्न र नाम बताउन । ❖ आफ्नो वरीपरीका प्राकृतिक स्रोतसाधनहरु : बनजड.गल, नदिनाला, जडीबुटी,धारा, कुवा आदिको नाम र प्रकार बताउन ❖ स्थानीय जडीबुटीहरुको पहिचान गर्न	• आफ्नो वडाका धार्मिक महत्वका स्थलहरुको नाम • आफ्नो वरीपरीका प्राकृतिक स्रोत साधनको नाम र प्रकार • स्थानीय जडीबुटीहरु पहिचान	• धार्मिक स्थलको भ्रमण, विद्यार्थीको अनुभव वर्णन र शिक्षकद्वारा पृष्ठपोषण • प्राकृतिक स्रोतसाधनहरूको चित्रात्मक छलफल तथा वर्णन • स्थानीय जडीबुटी संकलन एवम् छलफल	• विद्यार्थी कार्यको प्रदर्शन • परियोजना कार्य • क्रियाकलापको अवलोकन	२०
३.स्थानिय पेशा, व्यवसाय, सीप र प्रविधि	• स्थानीय अन्नबालीहरु • स्थानीय फलफूल र तरकारीको नाम	विभिन्न स्थानीय अन्नबालीहरुको नाम बताउन । स्थानीय फलफूल र तरकारीको नाम भन्न	• स्थानीय बालीको नमुना संकलन गरी प्रदर्शन गर्ने • विद्यालय वरपर अन्नबाली, फलफूल तथा तरकारी भएको क्षेत्रको स्थलगत भ्रमण गराउने • स्थानीय अन्नबाली, फलफूल र तरकारीहरुको चित्र प्रदर्शन गरी छलफल गराउने	• स्थानीय बालीहरु,फलफुल र तरकारीको चित्रहेरी नाम भन्न लाउने • विद्यार्थी कार्यको अवलोकन र क्षेत्र भ्रमणमा सहभागिताको आधारमा मूल्यांकन गर्ने	२०

४ हाम्रो समुदाय र वरपरका जीवजन्तुहरु	• घरपालुवा पशुपन्छीको नाम बताउन • घरपालुवा पशुपन्छीको बासस्थानसित परिचित हुन • असल परिवारिक संस्कार र आचरणसगँ परिचित हुन • मानव जीवनमा घरपालुवा जीवजन्तुको महत्व बताउन	• घरपालुवा पशुपन्छीको नाम • घरपालुवा पशुपन्छीको बासस्थान • असल परिवारिक संस्कार र आचरण • मानव जीवनमा घरपालुवा जीवजन्तुको महत्व	१.असल परिवारिक संस्कार र आचरणको चित्रात्मक छलफल तथा वर्णन २.पोष्टर,भिडियो प्रदर्शन एवंम अन्य चित्रात्मक सामाग्रीको प्रयोग तथा क्षेत्र भ्रमणको माध्यमबाट घरपालुवा जीवजन्तुको नाम, बासस्थान र महत्वबारे सिकाई सहजीकरण गर्न सकिने	मौखिक प्रश्नोत्तर विद्यार्थीको नैतिक आचरणको अवलोकन घरपालुवा पशुपन्छीको नाम, बासस्थान र महत्व बारे परियोजना कार्य गर्न लगाई त्यसबारे प्रश्नोत्तर गर्ने	१०
५. हाम्रो संस्कृति	• लय मिलाइ सरस्वती वन्दना बाचन गर्न • असल पारिवारिक संस्कारहरुसित परिचित हुन । • आफ्नो गाउँका जातजाति र भाषाभाषीको नाम बताउन । • स्थानीय लोक बाजाहरुको नाम भन्न । • स्थानीय चाडवाडहरुको नाम बताउन ।	• सरस्वती वन्दना बाचन • असल परिवारिक संस्कारको परिचय • आफ्नो/ गाउँ टोलका जातजाति र भाषाभाषीको नाम • स्थानिय लोक बाजाहरुको परिचय • स्थानिय चाडबाडहरुको परिचय	• स्थानीय परिवारीक संस्कार र चाडबाडसगँ सम्बन्धी फोटो प्रदर्शनी र छलफल गराउने । • स्थानिय लोक बाजाहरुको सूची तयार गर्न लगाउने र छलफल गराउने । • आफ्नो/ गाउँ टोलका जातजाती सम्बन्धीवृत्तचित्रहरू प्रदर्शन र कक्षागत छलफल गराउने । • बस्तुगत प्रश्नोत्तर • स्थानिय बाजाहरुको अवलोकन • जातजाती र भाषाभाषीबारे आपसी छलफल र अन्तरक्रिया	• सरस्वती बदना बाचन गर्न लगाउने • पारिवारिक संस्कार सम्बन्धीविद्यार्थी व्यवहारको अवलोकन गर्न लगाउने • स्थानीय भाषाभाषी लोकबाजाको, चाडवाडको सुची बनाई पढ्न भन्न लगाउने	३०

६. स्थानिय संरचना र विशिष्ट व्यक्तित्व र अग्रज	• आफ्नो टोलको नाम र वडा नम्बर बताउन । • आफ्ना अग्रजहरुको नाम बताउन	• आफ्नो टोलको नाम र वडा नम्बर । • आफ्ना अग्रजहरु(शिक्षक,अभिभावक) को नाम	• आफ्नो गाउँ टोलको अवलोकन, छलफल र चित्रात्मक बर्णन अग्रजको धारण दिइ छलफल गराउने	• आफू बसेको टोलको नाम र वडा नम्बर भन्न लगाउने • विद्यार्थीहरुका अग्रजहरुको नाम भन्न लगाउने	२०
७. पोषण, खानपिन तथा सरसफाइ	• व्याक्तिगत सरसफाइसित परिचित भइ ब्यवहारमा प्रयोग गर्न • स्वस्थ बानीको विकास गर्न • घरमा निर्मित खानेकुराको नाम भन्न ।	• व्यक्तिगत एवमं दैनिक सरसफाइ, खानपानको तरिका, हात धुने बानीको विकास, कपडा लगाउने तरिका । • घरमा निर्मीत पोषिलो खानेकुराको नाम ।	• सरसफाइका तरिकाहरूबारे छलफल चलाउने • सरसफाइको फाइदाहरूबारे अन्तरक्रिया गराउने । • सरसफाइको प्रयोग, अवलोकन र अभ्यास । • घरमा निर्मित पोषिलो खानेकुराबारे सचित्र छलफल र वर्णन ।	• छलफल र प्रश्नोत्तर गरी विद्यार्थीहरूको व्यक्तिगत सरसफाइको बुझाइ लेखाजोखा गर्ने । • घरमा निर्मित पोषिलो खानेकुराको नाम भन लगाउने । • विद्यार्थीको व्यक्तिगत सरसफाई अवलोकन गर्ने	२०
८.स्वास्थ्य र खेलकुद				• स्थानीय खेलहरु -(लक्कुढाल, मुसाविरालो)को अभ्यास गर्न लागाउने	१०

	• आधारभूत शारीरिक सिप (दौडाइ, उफाई) को अभ्यास गर्न । • स्थानीय खेलहरु -(लक्कुढाल, मुसाविरालो) सगँ परिचित भइ अभ्यास गर्न • योग(पुतली आसन) र व्यायामको परिचय दिन	• आधारभूत शारीरिक सिप (दौडाइ, उफाई) को अभ्यास • स्थानीय खेलहरु -(लक्कुढाल, मुसाविरालोको परिचय र अभ्यास • योग(पुतली आसन) र व्यायामको परिचय	• स्थानीय खेलहरु -(लक्कुढाल, मुसाविरालो)को प्रदर्शन र अभ्यास • आधारभूत शारीरिक सिप (दौडाइ, उफाई) को अवलोकन र अभ्यास गराउने • योग(पुतली आसन) र व्यायामको शिक्षकद्धारा प्रदर्शन एवम् विद्यार्थीद्धारा अवलोकन र अभ्यास	• आधारभूत शारीरिक सिपको अभ्यास गर्नलगाइ अवलोकन गर्ने • योग(पुतली आसन) र व्यायामको अभ्यास गर्न लगाउने	
९.विपद र विपद व्यवस्थापन	• प्राकृतिक प्रकोपको परिचय दिन • प्राकृतिक प्रकोप(हावाहुरी चट्टयाङ, बाढीपहिरो र भूकम्प) को नाम भन्न ।	• प्राकृतिक प्रकोपको परिचय • प्राकृतिक प्रकोपे (हावाहुरी चट्याङ, बाढीपहिरो र भूकम्प) को नाम	• भिडियो प्रदर्शन, क्षेत्र भ्रमण एवम् परियोजना कार्य गर्न लगाई प्राकृतिक प्रकोपको अवधारण दिने र पहिचान गर्न लगाउने	• मौखिक रुपमा प्राकृतिक प्रकोपको परिचय दिन लगाउने • भिडियो प्रदर्शन, क्षेत्र भ्रमण गराई प्राकृतिक प्रकोप(हावाहुरी चट्टयाङ, बाढीपहिरो र भूकम्प)कोनाम भन्न लगाउने	१०

कक्षा २

विषय क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङकन प्रक्रिया	कार्यघण्टा
१. म र मेरो परिवार	• आफ्नो परिवारका सदस्यहरुको नाम र काम बताउन, • आफ्नो परिवारका सदस्यहरुसँगको नाता बताउन, • आफू र आफ्नो कक्षाका साथीहरुको नाम र ठेगाना बताउन।	• आफू र आफ्नो साथीहरुको नाम • आफ्नो साथीहरुको टोल, वडा नं. र पालिकाको नाम • परिवारका सदस्यहरुको नाम र नाता • परिवारका सदस्यहरुको काम	• गोलो घेरामा राखेर साथीहरुको नाम भन्ने अभ्यास गराउने, • शिक्षकले आफ्नो र विद्यालय रहेको टोलको ठेगाना बताई विद्यार्थीको ठेगानाको बारेमा छलफल गराउने, • परिवारका सदस्यहरु भएको रंगीन चित्र, भिडियो आदि प्रदर्शन र छलफल गराउने, • परिवारका सदस्यहरुले आ-आफ्नो काम गरिरहेको चित्र, भिडियो प्रदर्शन र स्थलगत भ्रमण गराउने ।	• साथीहरुको नाम र ठेगानाको सूची बनाउन लगाउने । • परिवारका सदस्यहरुको काम भन्न र लेख्न लगाउने । • विद्यार्थी सहभागिता र क्रियाकलापको अवलोकन र प्रश्नोत्तर गर्ने ।	२५

२. हाम्रो वातावरण	• आफ्नो घरमा प्रयोग हुने पानीको श्रोत पहिचान गर्न, • घर वरपरका विभिन्न प्राकृतिक स्रोत साधन जस्तै : धारा,कुवा, नदी,ताल, वन, खोला,आदिको पहिचान गरी वर्गीकरण गर्न • वन जंगलबाट प्राप्त हुने बस्तुहरु (काठपात, जडीबुटी आदि) को नाम र उपयोग बताउन	• पानीका श्रोतहरु • पानीको उपयोग • विविध प्राकृतिक स्रोतसाधनको परिचय • वन जंगलबाट प्राप्त हुने बस्तुहरुको नाम • वन जंगलबाट प्राप्त हुने बस्तुहरुको प्रयोग	• पानीका श्रोतहरुको स्थलगत भ्रमण र छलफल गराउने • विभिन्न प्राकृतिक श्रोतसाधनको नाम र तिनको महत्व सम्बन्धी पोष्टर वा भिडियो प्रदर्शन वा स्थलगत भ्रमण गरी छलफल गराउने, • घरायसी प्रयोगमा आउने जडीबुटीहरु सम्बन्धी श्रव्यदृश्य सामग्रीको प्रदर्शन र प्रयोगबारे छलफल गर्ने • वन जंगलबाट प्राप्त हुने बस्तुहरुको प्रयोग के के मा हुन्छ ? छलफल गराउने ।	• कक्षा क्रियाकलापमा विद्यार्थी सहभागिता र प्रतिक्रियाको अवलोकन गर्ने । • वनजन्य पैदावारहरुको प्रयोग सम्बन्धी परियोजना कार्य गर्न लगाउने । • घरवरिपरी पाइने विविध प्राकृतिक स्रोतसाधन सम्बन्धी प्रश्नोत्तर गर्ने गराउने ।	१५

३.स्थानीय पेशा, व्यवसाय, सीप र प्रविधि	• आफ्नो परिवारका सदस्यहरुको पेसा बताउन • आफ्नो घर वरपर उत्पादन हुने अन्नबाली र गेडागुडी पहिचान गर्न, • आफ्नो वरपरका फलफूल र तरकारीहरुको नाम बताउन, • कृषिमा प्रयोग हुने सामानहरुको पहिचान गरी सुची बनाउन	• परिवारका सदस्यहरुको पेसा • अन्नबाली र गेडागुडीहरुको नाम र तिनको प्रयोग, • फलफूल र तरकारीहरुको नाम, • स्थानीय कृषिमा प्रयोग हुने सामानहरु	• शिक्षकले आफ्नो पेसाबारे जानकारी दिइ विभिन्न पेसा गर्ने मानिसहरुको भिडियो प्रदर्शन र वर्णन गर्ने • विद्यार्थीहरुलाई परिवारका सदस्यहरुको पेसाबारे प्रश्नोत्तर गर्ने र पृष्ठपोषण दिने • स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने अन्नबाली र गेडागुडीहरु अवलोकन गराई छलफल गर्ने • दिन दिनै खाइने तरकारी र मौसम अनुसार खाइने फलफूलहरुको चित्र, भिडियो प्रदर्शन र छलफल गर्ने, • स्थानीय कृषिमा प्रयोग हुने सामानहरुको सूची बनाउन विद्यार्थीहरुलाई परियोजना कार्य दिने ।	• कृषिमा प्रयोग हुने साधनको नाम भन्न लगाउने, • विद्यार्थीको कक्षाकार्यको अवलोकन • मौखिक प्रश्नोत्तर, • कार्यपुस्तिकामा आधारित लिखित प्रश्नोत्तर गराउने	२५
		• घरपालुवा जनावर र पंक्षीहरुको नाम र तिनीहरुको महत्व • जंगली जनावरहरुको नाम	• घरमा भएका घरपालुवा जनावर र पंक्षीहरुको नाम र तिनीहरुबाट पाइने चीजहरुबारे छलफल गराउने,		१०

४. हाम्रो समुदाय तथा वरपरका जिवजन्तुहरु	• घरपालुवा जनावर र पंक्षीहरुको नाम र तिनीहरुको महत्व बताउन, • जंगली जनावरहरुको नाम र बासस्थानको पहिचान गर्न • गाउँ/टोलमा कार्यरत सामुदायिक संघसंस्थाहरुको नाम बताउन	• जंगली जनावरको बासस्थान • गाउँ/टोलमा कार्यरत सामुदायिक संघसंस्थाहरुको परिचय	• सामुदायिक संघसंस्थाहरुको कार्य देखाउने भिडियो, पोष्टर प्रदर्शन गरी विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो गाउँ/टोलमा कार्यरत त्यस्ता संस्थाहरुको नाम भन्न लगाउने र छलफल गर्ने । • जंगली जनावरहरुको फोटो,चित्र,भिडियो देखाई बासस्थानको बारेमा अन्तरक्रिया गर्ने,	• घरपालुवा पशुपंक्षीको महत्व र जंगली जनावरको नाम र बासस्थान सम्बन्धी लिखित तथा मौखिक छोटो प्रश्नोत्तर • छलफलमा सहभागिता र विद्यार्थी कार्यको अवलोकन • परियोजना कार्यमा सहभागिता,सक्रियता र विद्यार्थी कार्यको मुल्याकंन	३०
५.हाम्रो संस्कृति	• सरस्वती वन्दना वाचन र अनुलेखन गर्न, • बालगीतहरु वाचन र अनुलेखन गर्न, • असल पारिवारिक संस्कार र बानीहरुको बिकास गर्न, • स्थानीय भेषभूषाको नाम बताउन,	• सरस्वती वन्दना • बालगीतहरु • असल पारिवारिक संस्कार र बानी • स्थानीय भेषभुषाको नाम • स्थानीय जाति र भाषाहरु • नैतिक आचरणको परिचय र प्रयोग • शिष्टाचारका शब्दहरुको परिचय र प्रयोग	• सरस्वती वन्दना र बालगीतहरु गाएर सुनाउने,गाउन र लेख्न लगाउने • श्रव्यदृश्य सामग्रीका प्रयोग र कक्षागत छलफल गराइ विभिन्न जात जातिको भेष भूषा र भाषाको जानकारी गराउने, • नमूना असल बानी व्यवहार एवम नैतिक आचरणको परिचय दिइ माया तथा	• परियोजना कार्य, कक्षागत छलफल र कक्षाकार्यमा विद्यार्थी सहभागिता एवम प्रस्तुतीको अबलोकन • बालगित र सरस्वति बन्दना बाचन र अनुलेखन • स्थानीय संस्कृति (जातजाति, भाषाभाषी र भेषभूषा) सम्बन्धी प्रश्नोत्तर	

	• स्थानीय जाति र भाषाको पहिचान गर्न, • आफू भन्दा सानालाई माया र ठूलालाई आदर गर्न,		आदरभाव व्यक्त गर्ने अभ्यास गराउने, • शिष्टाचारका शब्दहरु संकलन गर्न परियोजना कार्य गर्न लगाउने र उपयुक्त पृष्ठपोषण दिने ।	• विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो गाउँ/टोलका विशिष्ट व्यक्तिहरुको नाम र ठेगाना भन्न र लेख्न लगाउने । • छलफल एवम कक्षाकार्यमा विद्यार्थी सहभागिता र सक्रियताको अवलोकन	१०
६. स्थानीय संरचना, विशिष्ट व्यक्तित्व र अग्रज	• आफ्नो विद्यालयका प्रधानाध्यापकको नाम र ठेगाना बताउन • आफ्नो विद्यालयका व्यवस्थापन समिति अध्यक्षको नाम र ठेगाना बताउन • आफ्नो वडाको कार्यालय र गाउँपालिका कार्यालय रहेको स्थान बताउन	• स्थानिय विशिष्ट व्यक्ति(प्र.अ., विद्यालय व्यवस्थापन समिति अध्यक्ष, विद्यालयका शिक्षकहरु)को परिचय • वडा कार्यालय र गाउँपालिका कार्यालयको अवस्थिति	• शिक्षकले विशिष्ट व्यक्तिको परिचय दिइ स्थानिय समुदायका विशिष्ट व्यक्तिहरुको उदाहरण दिने । • वडा कार्यालय र गाउँपालिका कार्यालयको स्थलगत भ्रमण वा फोटो प्रदर्शन र छलफलको माध्यमबाट तिनको अवस्थितिबारे जानकारी गराउने । • विद्यार्थीहरुलाई विद्यालय व्यवस्थापन समिति अध्यक्ष र प्रधानाध्यापकको नाम र ठेगाना बताउने	• व्यक्तिगत सरसफाइबारे स्वमुल्याकंन र सहपाठी मूल्यांकन • पारिवारिक सरसफाइसम्बन्धी परियाजना कार्य • कक्षा सरसफाइमा विद्यार्थी सहभागिता र अबलोकन • घरमा पकाइने रैथाने खानेकुराका परिकारको सुचि बनाउन लगाउने ।	१० १५

७. पोषण खानपिन तथा सरसफाइ	• व्यक्तिगत सरसफाइ गर्ने तरिकाहरु बताउन र व्यवहारमा लागु गर्न • आफ्नो कक्षा कोठाको सामान्य सरसफाइ गर्न • घर र परिवारका सदस्यहरुको सरसफाइको अवस्था पहिचान गर्न, • स्थानीय अन्नबालीबाट बन्ने खाद्य बस्तुहरुको नाम र महत्व बताउन	• व्यक्तिगत सरसफाइ गर्ने तरिकाहरु • कक्षाकोठाको सरसफाई • पारिवारिक सरसफाई • स्थानीय अन्नबालीबाट निर्मित खाद्य परिकारहरुको परिचय	• शरीरका विभिन्न बाह्य अगंहरुको सरसफाइ कसरी गर्ने? भनी सोध्ने र तत्पश्चात पोष्टरसहित छलफल गर्ने • खोक्दा हातले मुख छोप्ने, दिसापिसाव गरेपछि र खेलेपछि सावुनपानीले हात धुने कार्यको अभ्यास गर्न लगाउने • कक्षाकोठाको सरसफाई गर्न लगाउने • पारिवारिक सरसफाईबारे छलफल गर्ने • दैनिक रुपामा खाइने स्थानीय अन्नबालीबाट बनेका खाद्य परिकारहरुको परिचय दिई छलफल गर्ने	• खेलहरु अभ्यास गर्न लगाउने • स्वस्थकर रहने बानीको अभ्यास गर्न लगाउने • विभिन्न खेल खेल्ने ठाउँको नाम भन्न लगाउने • विद्यार्थी सहभागिता र कार्यको अवलोकन	१५
८. स्वास्थ्य र खेलकुद	• एक्लै वा समूहमा मिलेर स्थानिय खेलहरु खेल्न, • सीधा रेखामा हिंड्ने सीपको अभ्यास गर्न, • स्वस्थ र सफा रहने बानीको बिकास गर्न	• विभिन्न खेलहरु र खेल खेल्ने ठाउँको नाम • साधारण खेलसगँ सम्बन्धित शारिरिक सिपको अभ्यास • स्वस्थ रहने बानी	• स्थानीय खेलहरु स्थानीय खेलहरु :तातो आलु, रुमाल लुकाइ, पुलिस र चोरको सामान्य परिचय र नमूना प्रदर्शन गरी अभ्यास गर्न लगाउने • विभिन्न शारीरिक सिप(दौडाइ, उफ्राइ, सिधा	• विद्यार्थी प्रतिक्रियाको अवलोकन गर्ने • बाढी, पहिरोबाट सुरक्षित हुने उपायहरु भन्न लगाउने	

	• विभिन्न खेलहरु खेल्ने ठाउँको नाम भन्न । • योग र व्यायामको अभ्यास गर्न	• योग र व्यायामको परिचय र अभ्यास • स्थानीय खेलहरु स्थानीय खेलहरु (तातो आलु, रुमाल लुकाइ, पुलिस र चोर)को अभ्यास	रेखामा हिडने)को अभ्यास गराउने • पोष्टर वा श्रव्यदृश्य सामग्रीको प्रयोग गरी स्वस्थ रहने तरीकाहरु छलफल गराउने • शिक्षकद्वारा अनुलोम विलोम र सामान्य व्यायामहरु नमुना प्रदर्शन गरी योग र व्यायामको परिचय दिने • सामान्य योग र व्यायामको अभ्यास गर्न लगाउने ।	• बाढीपहिरो सम्बन्धी छलफलमा सहभागिताको आधारमा सहपाठी मुल्यांकंन गर्न लगाउने	
९. विपद र विपद व्यवस्थापन	• विपद (बाढी, पहिरो) को परिचय दिन • बाढीपहिरोबाट सुरक्षित हुने उपायहरु बताउन • बाढीपहिरो आउनको कारण र हुने क्षतिप्रति जानकार रहन	• विपद (बाढी, पहिरो) को परिचय • बाढीपहिरो आउनको कारण र हुने क्षति • बाढीपहिरोबाट सुरक्षित हुने उपायहरु	• श्रव्यदृश्य सामाग्रीको प्रयोग गरी बाढी, पहिरोको परिचय दिने • स्थानीयसमुदायमा बाढीपहिरो गएको स्थानको भ्रमण गराईबाढीपहिरो आउनका कारण र तिनीहरुले समुदायमा पुऱ्याउने क्षतिका बारेमा विद्यार्थीहरुलाई भन्न लगाउने । • बाढीपहिरोबाट सुरक्षित हुने उपायहरुबारे छलफल गर्न लगाई शिक्षकले व्याख्या गरी बताइदिने		

कक्षा ३

बिषय क्षेत्र	सिकाइ उपलब्धि	विषवस्तुको विस्तृतिकरण	सिकाइ सहजीकरण कियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रकिया	कार्यघण्टा.
१. म र मेरो परिवार	• आफ्नो र परिवारका सदस्यहरुको नाता सम्बन्ध बताउन । • आफ्नो परिवारको पृष्ठभूमि (जातीय, भाषिक, भौगोलिक, आर्थिक, सामाजिक)सँग परिचित हुन । • पारिवारिक र सामुदायिक काममा सहयोग र सम्मान गर्न ।	• पारिवारिक सम्बन्ध एवम नाता • आफ्नो परिवारको पृष्ठभूमि • पारिवारिक र सामुदायिक काममा सहयोग र सम्मान	• पारिवारिक सम्बन्धबारे समूह छलफल, अभिनय, प्रश्नोत्तर र व्यक्तिगत अभिव्यक्ति • विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो परिवारको पृष्ठभूमिबारे पालैपालो भन्न लगाउने र शिक्षकले पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने । • परिवारमा र समुदायमा गरिने कामको सूची र ती काममा उनीहरुको रुचीबारे छलफल गर्ने ।	• मौखिक प्रश्नोत्तर • विद्यार्थीको ब्यबहार एवम प्रतिक्रियाको अवलोकन । • चित्र हेरेर जाति, भूगोलको पहिचान गर्न लगाउने ।	१०

२. हाम्रो बाताबरण	• गाउँपालिकाको भौगोलिक संरचना एवम बिशेषताहरु बताउन । • प्राकृतिक र ऐतिहासिक स्थलहरुको महत्व र विशेषताहरु उल्लेख गर्न । • गाउँपालिकाको सामाजिक अवस्थाको जानकारी दिन । • स्थानीय जडीबुटीको महत्व र उपयोगसँग परिचित हुन ।	• आफ्नो पालिकाको भौगोलिक संरचना एबम् विशेषताहरु • प्राकृतिक र ऐतिहासिक स्थलहरुको महत्व र विशेषताहरु • गाउँपालिकाको सामाजिक अवस्थाको जानकारी • स्थानीय जडीबुटीको महत्व र उपयोग	• गाउँपालिकाको भौगोलिक संरचना र विशेषताहरु सचित्र छलफल गराउने । • प्राकृतिक र ऐतिहासिक एवम भौगोलिक स्थलहरुको अवलोकन भ्रमण गर्ने गराउने । • गाउँपालिकाको सामाजिक अवस्थाको बारेमा छलफल गर्ने। • स्थानीय जडीबुटीको संकलन गरी तिनको नाम र प्रयोगबारे छलफल गर्ने गराउने ।	• गाउँपालिकाकोभौगोलिक संरचना, विशेषताहरु, प्राकृतिक र ऐतिहासिक स्थल र तिनको महत्व तथा सामाजिक अवस्था संबन्धमा प्रश्नोत्तर गर्ने । • स्थानीय जडीबुटीको नाम र उपयोगबारे प्रश्नोत्तर गर्ने ।	१५
३. स्थानीय पेशा, सीप र प्रविधि	• स्थानीय अन्नबाली,फलफुल, र तरकारीको महत्व र उपयोगसँग परिचित हुन । • स्थानीय पेशा व्यवसायको नाम बताउन र लेख्न । • स्थानीय सीप र प्रविधिबाट निर्मित सामाग्रीहरु पहिचान गर्न।	• स्थानीय अन्नबाली,फलफुल, र तरकारीको महत्व र उपयोग • स्थानीय पेशा व्यवसायको नाम • स्थानीय सीप र प्रविधिबाट निर्मित सामाग्रीहरु (जाँतो, सिलौटो, आरन, पानीघट्ट, ढिकी, हसिया, कोदाली, आदि ।)	• स्थानीय अन्नबाली,फलफुल र तरकारीको नाम र तिनको महत्व र उपयोगबारे छलफल गर्ने गराउने । • स्थानीय पेशा व्यवसायको स्थलगत अवलोकन भ्रमण र छलफल गराउने । • स्थानीय प्रविधिबाट निर्मित सामाग्रीको फोटो, भिडियो प्रदर्शन र छलफल गर्ने गराउने।	• स्थानीय फलफूल, अन्नबाली र तरकारीको महत्व र उपयोगको सूची बनाउन लगाउने । • स्थानीय पेशा, व्यवसायको सूची बनाउन लगाउने । • स्थानीय सिप र प्रविधिबाट निर्मित सामग्रीको नाम सोध्ने ।	२५

४. हाम्रो समुदाय र वरपरका जीवजन्तु	• गाउँ/टोलमा कार्यरत सामुदायिक संस्थाहरुको नाम र कामको जानकारी दिन । • घरपालुवा पशुपन्छीको उपयोगबारे बताउन र लेख्न । • जंगली जनावरको महत्व बताउन ।	• गाउँ/टोलमा कार्यरत सामुदायिक संस्थाहरुको नाम र काम • घरपालुवा पशुपन्छीको उपयोग • जंगली जनावरको महत्व	• आफ्नो टोलमा क्रियाशील सामुदायिक संस्थाहरुबारे छलफल गर्ने गराउने । • घरपालुवा पशुपंक्षी र जंगली जनावरहरुको चित्र, फोटो प्रदर्शन गरी तिनीहरुको उपयोग र महत्वबारे छलफल गराउने ।	• गाउँ/टोलमा कार्यरत सामुदायिक संस्थाहरुको नाम र कामबारे प्रश्नोत्तर गर्ने । • जगंली र घरपालुवा पशुपंक्षीबारे विषयगत र वस्तुगत प्रश्नोत्तर गर्ने ।	१५

५. हाम्रो संस्कृति	• लय मिलाइ बालगीत, सरस्वती बन्दना र कविता वाचन तथा अनुलेखन गर्न । • आफ्नो समुदायको सांस्कृतिक विविधताको पहिचान गर्न र महत्व बताउन । • असल गुणहरुसित परिचित भइ तिनको महत्व बोध गर्न । • परिवार र समुदाय अनुकुल नैतिक आचरणहरु (शिष्टाचारका शब्दसहित) व्यवहारमा प्रदर्शन गर्न । • स्थानीय चाडपर्व (दशै, ल्होसार) मनाउने तरिकाहरु सगँ परिचित हुन र तिनको महत्व बोध गर्न	• सरस्वती वन्दना बालगीत तथा कविता वाचन र अनुलेखन • सांस्कृतिक विविधताको परिचय • असल गुणहरुको परिचय र महत्व • परिवार र समुदायमा प्रर्दशन गर्नुपर्ने नैतिक आचरणहरु • स्थानीय चाडपर्व (दशैं,ल्होसार) मनाउने तरिकाहरु	• बालगीत, सरस्वती बन्दना र कविताश्रुतिवाचन र अनुलेखन गराउने । • सास्कृतिक विविधताबारे सामुहिक छलफल गराउने । • नैतिक आचरण प्रदर्शन र अनुकरण गर्न लगाउने । • असल गुणहरुको चित्रात्मक छलफल गर्ने र पृष्ठपोषण दिने • स्थानीय चाडपर्व (दशैं,ल्होसार) मनाउने तरिकाबारे अनुभव आदान प्रदान गर्ने र पृष्ठपोषण दिने ।	• लय मिलाइ बालगीत गाउन र अनुलेखन गर्न लगाउने । • विद्यार्थी प्रतिक्रियाको अवलोकन गर्ने • सास्कृतिक विविधता, असल गुणहरु, नैतिक एवम स्थानिय चाडपर्वबारे विषयगत र वस्तुगत, मौखिक तथा लिखित प्रश्नोत्तर गर्ने • शिष्टाचारका शब्दहरुको व्यवहारिक प्रयोग गरे नगरेको मूल्यांकन गर्ने ।	२०
६. स्थानीय संरचना, बिशिष्ट	• गाउँपालिकाको वडा संख्या र आफ्नो वडा कार्यालय रहेको ठाउँको नाम बताउन ।	• गाउँपालिकाको वडा संख्या र वडा कार्यालय • स्थानिय विशिष्ट व्यक्तिको योगदान	• गाउँपालिकाको वडा संख्या र आफ्नो वडा कार्यालय रहेको स्थानको बारेमा छलफल गर्ने ।	• गाउँपालिकाको वडा संख्या र आफ्नो वडा कार्यालय रहेको स्थान सम्बन्धी प्रश्नोत्तर गर्ने ।	२०

व्यक्तित्व र अग्रज	• स्थानीय विशिष्ट व्यक्तिको योगदानको वर्णन गर्न ।		• स्थानीय बिशिष्ट व्यक्तिबारे कक्षामा छलफल गर्ने	• स्थानीय बिशिष्ट व्यक्तिबारे प्रश्नहरु सोध्ने	
७. पोषण, खानपिन तथा सरसफाइ	• व्यक्तिगत सरसफाइप्रति सजग रहन । • सामुदायिक सरसफाई गर्ने तरिकाहरु जानकारी लिदै तिनको अभ्यास गर्न । • पत्रुखानाकोनाम भन्न र लेख्न । • पोषणयुक्त खानाको परिकारहरुको नाम बताउन।	• व्यक्तिगत सरसफाइ • सामुदायिक सरसफाई • पत्रुखानाहरु • पोषणयुक्त खानाको परिचय	• व्यक्तिगत सरसफाइबारे छलफल गराइ अभ्यास गराउने • हात धुने तरिका प्रदर्शन गर्ने र अभ्यास गराउने • सामुदायिक सरसफाइको क्षेत्रभ्रमण, अवलोकन र अभ्यास • पत्रुखानाको नाम र पोषणयुक्त खानाको परिकार बारे छलफल	• विद्यार्थी सरसफाइको अवलोकन • हात धुने तरीकाको अवलोकन • सामुदायिक सरसफाइ सम्बन्धी परियोजना कार्य • पत्रु खाना र पोषणयुक्त खाना सम्बन्धी प्रश्नोत्तर	२०
८.स्वास्थ्य र खेलकुद	• साधारण खेलहरु (रुमाल चोरी, साथी खोज्ने, तातो आलु) खेल्ने सिपको अभ्यास । • शारीरिक व्यायामको परिचय दिई अभ्यास गर्न । • ………आसन र ……. आसनको अभ्यास गर्न ।	• साधारण खेलहरुसंग सम्बन्धित शारीरिक सीपहरुको परिचय • शारीरिक व्यायामको परिचय र अभ्यास • योगको परिचय र अभ्यास	• रुमाल चोरी, साथी खोज्ने र तातो आलु खेल खेल्ने तरिकाको प्रदर्शन, विद्यार्थीद्वारा अवलोकन र अभ्यास • विभिन्न शारीरिक व्यायामबारे छलफल, शारीरिक व्यायामको प्रदर्शन र अभ्यास गराउने • योगको प्रदर्शन, अवलोकन, अभ्यास र महत्वबारे कक्षामा छलफल ।	• रुमाल चोरी, साथी खोज्ने र तातो आलु खेलहरु अभ्यास गर्ने क्रममा विद्यार्थी क्रियाकलापको अवलोकन गर्ने । • शारीरिक व्यायाम र योगबारे मौखिक तथा लिखित प्रश्नोत्तर • विद्यार्थीले गरेका योगको अवलोकन	२०

९. विपद र विपद व्यवस्थापन	• विपदको परिचय दिई यसका प्रकारहरु बताउन । • हावा हुरीबाट सुरक्षित रहने उपायहरु लेख्न । • चट्याङबाट सुरक्षित रहने उपायहरु अवलम्बन गर्न ।	• विपद र तिनका प्रकार • हावाहुरी र चट्याडको परिचय र सुरक्षित हुने उपायहरु	• वरपर घटेका विपद सम्बन्धी छलफल गराई त्यसको प्रकार छुट्याउने । • हावाहुरी, चट्याङ, आदिको भिडियो प्रदर्शन, छलफल, प्रश्नोत्तर, प्रकारहरुको सूची प्रस्तुत आदि ।	• विपद र विपदका प्रकारहरुबारे लेख्न लगाउने । • हावा हुरी र चट्याङबाट बच्ने तरीका सम्बन्धी प्रश्नहरु सोध्ने ।	१५

कक्षा ४

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	कार्यघण्टा
१.म र मेरो परिवार	• आफ्नो परिवारका सदस्यहरुले गर्ने एवम सामाजिक काममा सहयोग । • आफूले पढेका र सुनेका कथा वाचन	• पारिवारिक र सामुदायिक काममा सक्दो सहयोग गर्न • आफूले विभिन्न माध्यमबाट सुनेका र पढेका कथा बाचन गर्न	• विभिन्न पारिवारिक र सामुदायिक कार्य गरिरहेका मानिसहरुको भिडियो वा चित्र प्रदर्शन गरी विद्यार्थीहरुलाई आफूले गर्न सक्ने काम भन्न लगाउने । • शिक्षकले रमाइला बालकथाहरु सुनाउने र विद्यार्थीहरुले विभिन्न माध्यमबाट जानेका कथाहरु भन्न लगाई उपयुक्त पृष्ठपोषण दिने ।	• कथा प्रस्तुतीको अवलोकन गर्ने • पारिवारिक र सामुदायिक कार्यमा विद्यार्थीको भूमिकाबारे छोटकरीमा लेख्न लगाउने • कार्यपुस्तिकामा दिएको कथाबाचन गर्न लगाउने र सहपाठी मूल्यांकंन गर्न लगाउने ।	
२. हाम्रो बाताबरण	• गाउँपालिकाको भौगोलिक सिमाना • गाउँपालिकाको नक्सा • गाउँपालिकाको भौगोलिक विशेषताहरु • बाताबरणीय सरसफाइको महत्व	• गाउँपालिकाको भौगोलिक सिमानासगँ परिचित हुन • गाउँपालिकाको नक्सा कोर्न • गाउँपालिकाको भौगोलिक विशेषताहरु बताउन • बाताबरणीय सरसफाइको	• गाउँपालिकाको नक्सा देखाइ यसको सिमाना र महत्वपूर्ण विशेषताहरुबारे छलफल गर्न लगाउने र उपयुक्त पृष्ठपोषण दिने । • बारपाक गाउँपालिकाको नक्सा कोर्न लगाई महत्वपूर्ण क्षेत्रहरू नक्सामा भर्न लगाउने ।	• गाउँपालिकाको नक्सा कोर्न लगाउने । • गाउँकार्यपालिकाको सिमाना, भौगोलिक विशेषता, बनजगंलको परिचय र महत्व एवम बातावरणीय सरसफाइको छलफलमा विद्यार्थी सहभागिता र प्रतिक्रियाको अवलोकन	२०

		महत्वसगँ परिचित हुन ।	• चार्ट प्रदर्शन गरी गाउँपालिकाको भौगोलिक विशेषताहरु बारेमा छलफल गर्ने गराउने । • बातावरणीय सरसफाइको परिचय एवम महत्व बारे भिडियो, पोष्टर देखाइ छलफल गर्न लगाउने र निष्कर्षमा पुग्न सहजीकरण गर्ने ।		
	• बनजङ्गलको परिचय र महत्व	• बनजङ्गलको परिचय दिइ महत्व बताउन	अवलोकन र क्षेत्रगत भ्रमणमार्फत बनजगंलमा पाइने जीवजन्तु र बनस्पतिहरु एवम बनजगंलको महत्वबारे छलफल गर्न लगाई पृष्ठपोषण दिने र निष्कर्षमा पुग्न सहजीकरण गर्न	आफ्नो घर र विद्यालय वरपरका बोट विरूवाको सूची बनाउन लगाउने	
३. स्थानीय पेशा, व्यवसाय, सिप र प्रविधि	• कृषि पेसाबाट हुने फाइदाहरु • स्थानीय अन्नबाली फलफूल र तरकारी उत्पादन गर्ने तरिका • कृषिको लागि आवश्यक सामाग्रीहरुको नाम र काम • कृषिको लागि आवश्यक पूर्वाधारहरु	• कृषि पेसाबाट हुने फाइदाहरु बताउन । • आलु उत्पादन गर्ने तरिकाबारे जानकार रहन । • कृषिको लागि आवश्यक सामाग्रीहरुको नाम र काम भन्न ।	• सान्दर्भिक चित्र र भिडियो प्रदर्शन एवम स्थलगत भ्रमण पश्चात आलु उत्पादन गर्ने तरिका, कृषि पेसाबाट हुने फाइदाहरुका साथै कृषिका आवश्यक पूर्वाधारहरुबारे छलफल गर्न लगाउने । • कृषि कार्यमा प्रयोग हुने सामानहरुबारे छलफल गर्न लगाइ सूची बनाउन लगाउने ।	• कृषिका लागि आवश्यक पूर्वाधारहरुको सूची बनाउन लगाउने । • कक्षाकार्यको अवलोकन • छलफलमा सहभागिता र प्रस्तुतीको अवलोकन	

		● कृषिको लागि आवश्यक पूर्वाधारहरुसगँ परिचित हुन ।			
	● चोयाबाट सामग्री बनाउने सिप ● पानीघट्ट चलाउने तरिका	● चोयाबाट बन्ने सामानहरुको सुची बनाउन । ● पानीघट्ट चलाउने तरिका वर्णन गर्न	चोयाका सामान बनाउने ठाउँ र पानीघट्टको स्थलगत भ्रमण,भिडियो प्रदर्शन, छलफल र व्याख्या विश्लेषण गर्ने गराउने ।	चोयाबाट बन्ने सामानहरुको नाम भन्न लगाउने ।	
	● व्यापारको आवश्यकता र महत्व	● व्यापारको आवश्यकता र महत्व व्याख्या गर्न	व्यापारको आवश्यकता र फाइदाबारे छलफल र बुदा प्रस्तुती गर्न लगाउने र पृष्ठपोषण दिने ।	छलफलमा विद्यार्थीको सहभागिता र प्रस्तुतीको अवलोकन	
४. हाम्रो समुदाय तथा वरपरका जिवजन्तुहरु	❖ युवा क्लबका कार्यहरु ❖ टोल विकास समितिका कार्यहरु ❖ आमा समूहका कार्यहरु ❖ व्यावसायिक पशुपंक्षीपालनको परिचय ❖ असल व्यक्तिगत र सामाजिक गुणहरु	❖ युवा क्लबका कार्यहरुसगँ परिचित हुन ❖ टोल विकास समितिका कार्यहरु भन्न ❖ आमा समूहका कार्यहरुको सूची बनाउन ❖ असल व्यक्तिगत र सामाजिक गुणहरुको विकास गर्न	❖ वडामा कार्यरत युवा क्लब, आमा समूह र टोल विकास समितिको नाम र तिनका कामबारे दृश्य सामग्रीको प्रयोग गरी छलफल गराउने ❖ व्यावसायिक पशुपालनको फोटो वा भिडियो प्रदर्शन गरी छलफल गर्न लगाउने र पृष्ठपोषण दिने । असल व्यक्तिगत र सामाजिक गुणहरु बारे आदर्श पुरुषको जीवनीमा आधारित भिडियो	● आफ्नो वडामा कार्यरत आमा समूह, युवा क्लब र टोल विकास समितिको नाम र कामबारे भन्न लगाउने । ● व्यावसायिक रुपमा पालन गरिने पशुपंक्षीको सुची बनाउन लगाउने । बिद्यार्थीहरुमा भएका असल व्यक्तिगत र सामाजिक गुणहरुको साथीहरुद्वारा सूची बनाउन लगाउने	१५

		❖ व्यावसायिक पशुपंक्षीपालनको परिचय दिन	हेर्न लगाइ छलफल र वर्णन गर्ने		
५. हाम्रो संस्कृति	• स्थानीय नृत्य (भजन, सोरठी र घाटु) हरुको परिचय र महत्व • स्थानीय चाडपर्व (ल्होसार, तिहार) मनाउने तरिकाहरु • स्थानीय विविध सांस्कृतिक क्रियाकलापहरु (व्रतबन्ध, विवाह,घेवा, अर्घौ) को परिचय • गाउँपालिकाभित्रका प्रमुख सास्कृतिक सम्पदाहरु)	• स्थानिय नृत्य (भजन, सोरठी र घाटु) सगँ परिचित भई तिनको महत्व बताउन • स्थानीय चाडपर्व (ल्होसार, तिहार) मनाउने तरिकाहरुसगँ परिचित भइ सक्रिय सहभागी हुन • स्थानीय समुदायमा मनाइने वर्तबन्ध, विवाह, छेवर, घेवा र अर्घौ गर्ने तरिकासगँ परिचित हुन • आफ्नो समुदायमा मनाइने धर्म र सम्बद्ध विशेषताहरु बताउन	• विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो समुदायमा प्रचलीत नृत्यहरु बारे अनुभव वर्णन गर्न लगाई तिनको महत्व बारे छलफल गराउने । • स्थानीय समुदायमा मनाइने वर्तबन्ध, विवाह, छेवर, घेवा र अर्घौंको बारेमा विद्यार्थीको अनुभव वर्णन गर्न लगाइ मनाउने तरिकाबारे प्रकाश पार्ने • विभिन्न धर्म र धार्मिक क्रियाकलापहरु देखाउने भिडियो प्रदर्शन गरी विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो धर्म र धार्मिक संस्कारहरु बारे भन्न लगाउने ।	• साँस्कृतिक, धार्मिक र ऐतिहासिक महत्वका क्रियाकलाप एवम चाडपर्वहरुको चित्र देखाई वर्णन गर्न लगाउने । • स्थानीय नृत्य, धर्म र धार्मिक क्रियाकलापहरुको छलफलमा विद्यार्थी सहभागीता र क्रियाकलापको अवलोकन गर्ने ।	२०

६.स्थानीय संरचना, विशिष्ट व्यक्तित्व र अग्रज	• गोरखा जिल्लाको (स्थानीय तहको) नाम • वडा समितिको संरचना • वडा अध्यक्ष र सदस्यको नाम	• गोरखा जिल्लाको स्थानीय तहको नाम र संख्या बताउन • वडा समितिको संरचना वर्णन गर्न • आफू बस्ने वडाको वडा अध्यक्ष र सदस्यहरुको नाम बताउन	• गोरखा जिल्लाको नक्सा देखाइ स्थानीय तहबारे अन्तरक्रिया गर्न लगाउने। • वडा समितिको संरचना सम्बन्धी चार्ट प्रस्तुत गरी विद्यार्थीहरुलाई छलफल र वर्णन गर्न लगाउने र शिक्षकले उपयुक्त पृष्ठपोषण दिने • वडासमितिको संरचनाबारे भन्न लगाइ आफ्नो वडाका वडाध्यक्ष र सदस्यहरुको नाम भन्न लगाउने र उपयुक्त पृष्ठपोषण दिने ।	• गोरखा जिल्लाका स्थानीय तहहरुको नाम भन्न लगाउने • वडासमिति रहने पदाधिकारीहरुबारे भन्न लगाउने । • वडासमिति सम्बन्धी संरचनाको छलफलमा विद्यार्थी सहभागिताको अवलोकन • आफ्नो वडाका वडाध्यक्ष र सदस्यको नाम भन्न लगाउने ।	२०
७. पोषण, खानपिन तथा सरसफाई	वातावरणीय सरसफाईको परिचय र महत्व पत्रुखानाका नकरात्मक असरहरु पोषणयुक्तखानाको फाइदाहरु	• बाताबरणीय सरसफाइको परिचय दिन र महत्व वर्णन गर्न । • पोषणयुक्त खानाका फाइदाहरु बताउन । • पत्रुखानाका नकारात्मक असरहरुबारे जानकार रहन ।	• स्थलगत भ्रमण गराएर वा भिडियो, पोष्टर आदि देखाइबाताबरणीय सरसफाइ र यसको महत्वबारे छलफल गर्न लगाउने । • पोषणयुक्त खानाबाट पर्ने सकारात्मक प्रभाव र पत्रुखानाबाट पर्ने नकारात्मक असर देखाउने भिडियो, पोष्टर वा अन्य श्रव्यदृश्य सामग्री देखाइ छलफल गर्ने गराउने ।	• बाताबरणीय सरसफाइबारे संक्षिप्त रूपमा लेख्न र भन्न लगाउने । • पोषणयुक्त र पत्रुखानाबारेप्रश्नोत्तर गर्ने । • पत्रुखानाका नकारात्मक असरहरु र पोषणयुक्त खानाका सकारात्मक प्रभावबारे परियोजना कार्य गर्न र सोको प्रस्तुतीकरण गर्न लगाउने	१५

८.स्वास्थ्य र खेलकुद	• फुटबलसगँ सम्बन्धित साधारण शारीरिक सिप (बल पास गर्ने, बल रिसिभ गर्ने, किक हान्ने) को प्रदर्शन र अभ्यास • शारीरिक व्यायाम र योग गर्ने तरिका र अभ्यास	• समूहमा फुटबल खेलका आधारभुत सिपहरु : बल पास गर्ने बल पास गर्ने, बल रिसिभ गर्ने र किक हान्ने अभ्यास गर्न • शारीरिक व्यायामको अभ्यास गर्न • हात योगा र कुण्डली योगाको अभ्यास गर्न	• फुटबल खेलको परिचय दिने र खेल्ने तरिकाहरुबारे जानकारी गराउने • भिडियो प्रदर्शन गरी फुटबल खेलका आधारभुत सिपहरुबारे प्रष्ट पार्ने र समुहमा अभ्यास गराउने । • शारीरिक व्यायाम र योगको परिचय दिने र श्रव्यदृश्य सामग्रीको प्रयाग गरी विभिन्न प्रकारका योग र व्यायामबारे स्पष्ट धारणा बनाउने • नमुना प्रदर्शन गरी हात योगा र कुण्डली योगाको अभ्यास गर्न लगाउने ।	• समुहमा फुटबल अभ्यास गर्न लगाउने • हात योगा र कुण्डली योगाको अभ्यास गर्ने अभ्यास गर्न लगाउने	८
९. विपद र विपद व्यवस्थापन	• भूक्षय र आगालागीका कारणहरु • भूकम्पबाट हुने क्षती • भूकम्प आउनपुर्व अपनाउनुपर्ने सुरक्षाका उपायहरु • विपद व्यवस्थापनको परिचय र तरिकाहरु	• भूक्षय र आगालागीका कारणसगँ परिचित हुन । • भूकम्पको परिचय दिइ यसबाट हुने क्षतिहरुबारे जानकार रहन । • भूकम्प आउनपूर्व अपनाउनुपर्ने सुरक्षाका	• भूकम्पबाट भएको क्षतिको चित्र वा भिडियो प्रदर्शन, छलफल र प्रश्नोत्तर गर्ने गराउने । • भूक्षय र आगलागीबारे विद्यार्थीको अनुभव वर्णन गर्न लगाइ तिनका कारणबारे छलफल गर्न लगाउने । • भूकम्प आउनुपूर्व अपनाउनुपर्ने सुरक्षाका उपायहरुको सूची वा चार्ट प्रस्तुत गरी छलफल गर्न	• भूकम्प आउनुपूर्व अपनाउनुपर्ने सुरक्षाका उपायहरू सोध्ने । • भूकम्प उत्पन्न हुने कारण र यसबाट हुने क्षतिवारे लेख्न लगाउने । • मौखिक रुपमा विपदको परिचय दिन लगाउने	

		उपायहरुप्रति सचेत रहन ● विपद व्यवस्थापनको परिचय दिन ● विपद व्यवस्थापन गर्ने तरिकाहरु बताउन	लगाउने र छलफलका आधारमा आवश्यक पृष्ठपोषण दिने र व्याख्या विश्लेषण गर्ने । ● विभिन्न प्रकारका विपद र तिनको व्यवस्थापन गर्ने तरिकाहरुको सूची बनाइ वा श्रव्यदृश्य सामग्रीको प्रदर्शन गरी छलफल गर्ने ।	● विपद व्यवस्थापन गर्ने उपायहरु र भुक्षयका कारणहरु सम्बन्धी लिखित प्रश्नोत्तर	

कक्षा ५

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप (अवलम्बन गर्न सकिने)	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	कार्य घण्टा
१.म र मेरो परिवार	• घर परिवारमा प्रयोग हुने विभिन्न सामानहरुको परिचय • घर परिवारमा प्रयोग हुने विभिन्न सामानहरुको प्रयोग • घर परिवारमा प्रयोग हुने विभिन्न सामानहरुको प्रयोग गर्ने तरीका	• घर परिवारमा प्रयोग हुने विभिन्न सामानहरुको सूची बनाउन • घर परिवारमा प्रयोग हुने विभिन्न सामानहरुको सुरक्षित रुपमा प्रयोग गर्न • घर परिवारमा प्रयोग हुने विभिन्न सामानहरु जतन गरेर राख्न	• घरायसी प्रयोगका सामानहरुजस्तै : फ्रीज, कृषिमा प्रयोग हुने सामानहरुको फोटो देखाई विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो घरमा प्रयोग हुने सामानहरुको सूची बनाउन लगाउने । • घरायसी सामानको प्रयोग के का लागि गरिन्छ ? भनी सोध्ने र विद्यार्थी प्रतिक्रियाको संकलन गरी छलफल गराउने । • घरायसी सामानहरुको जतन गर्ने तरीकाहरुबारे विद्यार्थी प्रतिक्रियाको संकलन गरी पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने ।	• घरायसी प्रयोगका सामानहरुको सूची बनाउन लगाउने • घरायसी प्रयोगका सामानहरु जतन गर्ने तरीकाको प्रश्नोत्तर • विद्यार्थी प्रतिक्रियाको अवलोकन	२०
२.हाम्रो बातावरण	• गाउँपालिकाको प्रशासनिक संरचना	• गाउँपालिकाको प्रशासनिक संरचनाको वर्णन गर्न ।	• नक्सा देखाई गाउँपालिकाको प्रशासनिक संरचनाको छलफल र वर्णन	• बारपाक सुलिकोट गाउँपालिकाको नक्सामा आफ्नो टोल, वडा आदि पहिचान गर्न लगाउने र चित्र हेरी भौगोलिक अवस्थाको वर्णन गर्न लगाउने ।	

	• गाउँपालिकाको जनसांख्यिक स्थिति	• गाउँपालिकाको कूल जनसंख्या एवम् महिला तथा पुरुषको जनसंख्या बताउन ।	• गाउँपालिकाको जनसंख्यासम्बन्धी तथ्यहरुको जानकारी गराउने र छलफल गर्ने	• गाउँपालिकाको जनसंख्या, महिला र पुरुषको जनसंख्या सम्बन्धी प्रश्नोत्तर	
	वातावरणीय सरसफाइका तरीकाहरु	वातावरणीय सरसफाइ गर्ने तरीकाहरुप्रति जानकार भइ अभ्यास गर्न	वातावरणीय सरसफाई गर्ने तरीका देखाउने पोष्टर प्रदर्शन र छलफल गर्ने	वातावरणीय सरसफाई गर्ने तरीकाको सूची बनाउन लगाउने	
	• गाउँपालिकाका प्राकृतिक सम्पदाहरु	• गाउँपालिकाको प्रमुख प्राकृतिक सम्पदाहरुको महत्वसंग परिचित हुन ।	श्रव्यदृश्य सामग्रीको प्रयोग गरी विभिन्न प्राकृतिक सम्पदा चिनाउने, प्रत्यक्ष अवलोकन र छलफल गराइ स्पष्ट पार्ने ।	गाउँपालिकाको प्राकृतिक सम्पदाको महत्व सम्बन्धी प्रश्नोत्तर	
	• फोहोरमैला व्यवस्थापन	फोहोरमैला व्यवस्थापनको परिचय दिई व्यवहारमा लागु गर्न ।	घर, विद्यालय र समुदायमा फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने तरीकाहरुको छलफल गर्ने	• फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी विद्यार्थी क्रियाकलापको अवलोकन	
३. स्थानीय पेशा, व्यावसाय, सिप र प्रविधि	• आरनको संरचना र कार्य • कोलको बनावट र कार्यपद्धति • जाँतोका बनावट र कार्य	• आरनको संरचना र महत्वबारे बताउन । • कोलको संरचना र कार्यपद्धति बताउन । • जाँतोको संरचना एवम कार्यसगँ परिचित हुन ।	• आरनको काम गर्ने तरिकाको अवलोकन • कोलको फोटो, भिडियो प्रदर्शन र छलफल गर्ने • जाँतोको बनावट, काम र काम गर्ने तरिकाको बारेमा बताउन	• नमूना कोल निर्माण गर्न लगाउने । • जाँतोको बनावट र कार्य पद्धतिको बारेमा परियोजना कार्य	
	• कृषिमा प्रयोग हुने स्थानीय सामग्री निर्माण गर्ने तरीका	• कृषिमा प्रयोग हुने स्थानीय सामाग्री निर्माण गर्ने तरीकासगँ परिचित हुन ।	• स्थलगत भ्रमण, छलफल, व्याख्या विश्लेषण (कृषिमा प्रयोग हुने स्थानिय औजार बनाउने तरिका)	• विद्यार्थी प्रतिक्रियाको अवलोकन • कृषिमा प्रयोग हुने औजारहरुको सुचि बनाउन लगाउने ।	

	• नेपालमा कृषि पूर्वाधारको अवस्था • स्थानीय अन्नबाली फलफूल र तरकारीमा लाग्ने रोगहरुको नाम र तिनले गर्ने नोक्सानी	• स्थानीय अन्नबाली फलफूल र तरकारीमा लाग्ने रोगहरुको नाम र तिनले बोटविरुवालाइ गर्ने नोक्सानीबारे थाहा पाउन	• अन्नबाली फलफूल र तरकारीमा लाग्ने रोगहरुसम्बन्धी भिडियो प्रदर्शन, छलफल र वर्णन । •	• स्थानीय अन्नवाली, तरकारी र फलफूलमा लाग्ने रोगहरुको सुचि बनाउने ।	
	• उद्योग व्यावसायको परिचय र यसका फाइदाहरु	• उद्योगको परिचय दिइ यसबाट हुने फाइदाहरु बताउन ।	• स्थलगत भ्रमण, छलफल, बुँदा टिपोट, कक्षामा प्रस्तुतीकरण	• उद्योगको परिचय र फाइदाहरूबारे सोध्ने र लेख्न लगाउने ।	
	• पर्यटन व्यवसायको परिचय • पर्यटन व्यवसायको महत्व	• पर्यटन व्यवसायको परिचय दिन • पर्यटन व्यवसायको महत्व वर्णन गर्न ।	• श्रव्यदृश्य सामग्री प्रदर्शन र स्थलगत भ्रमण गरी पर्यटन व्यवसायको फाइदाहरू बताउने ।	• पर्यटन व्यवसायको महत्वबारे सोध्ने ।	
	• महत्वपुर्ण पर्यटकीय क्षेत्रहरु	• बारपाक सुलिकोट गाउँपालिकाका महत्वपूर्ण पर्यटकीय क्षेत्रहरु भि.सि.संग्रहालय, सुलिकोट डाँडा, रुविनाला, सीता गुफा, नारदपोखरी, बारपाक गाउँसँग परिचित हुन ।	• चित्र र भिडियो प्रदर्शन, स्थलगत भ्रमण । • परियोजना कार्य • स्थानीय पर्यटकिय क्षेत्रहरुको चित्र हेरी कोर्न लगाउने । •	• स्थानीय पर्यटकीय क्षेत्रहरु चिन्न लगाउने । • ती पर्यटकीय क्षेत्रबारे छोटकरीमा लेख्न लगाउने ।	
४. हाम्रो समुदाय र वरपरका जीवजन्तु	• विद्यार्थीले समुदायमा गर्न सक्ने कार्यहरु • विभिन्न सामुदायिक संघसंस्थाको काम • सामाजिक विकृतिहरु : परिचय	• सामुदायिक कार्यमा सहयोग गर्न । • आफ्नो टोल/गाउँपालिकामा कार्यरत सामुदायिक	• स्थलगत भ्रमण र सामुदायिक कार्यमा विद्यार्थीले गर्न सक्ने योगदानबारेमा सोदाहरण चर्चा । • सामाजिक विकृति, विसङ्गति, अन्धविश्वास आदि सम्बन्धी	• सामुदायिक कार्यमा विद्यार्थीको भूमिकाबारे लेख्न र भन्न लगाउने । • विभिन्न सामाजिक विकृति, विसङ्गति, अन्धविश्वास आदिको बारेमा नाटक प्रदर्शन, छलफल र प्रश्नोत्तर गर्ने ।	

		संस्थाको नाम र काम बताउन । ● आफ्नो छरछिमेक वा स्थानीय परिवेशमा व्याप्त विविध सामाजिक विकृतिहरु जस्तै : जुवा, दाइजो, छुवाछुत, आदिसँग परिचित भइ समाजमा पर्ने नकारात्मक असरहरुसगँ परिचित हुन ।	श्रव्यदृश्यसामग्री प्रदर्शन र छलफल । ● स्थानीय सामुदायिक संस्थाको कामबारे परियोजना कार्य ।	● आफ्नो समुदायमा कार्यरत सामुदायिक सस्थाबारे प्रश्नोत्तर गर्न लगाइ विद्यार्थी प्रतिक्रियाको अवलोकन र मूल्यांकन ।	
५. हाम्रो संस्कृति	• जातिगत विविधि चाडपर्वहरु (तिहार,तमु ल्होसार,क्रिसमस,बकर ईद,माघे संक्रान्ति, सोनाम ल्होसार) • समाजका स्वीकृत नीति नियमहरु • असल सामाजिक संस्कार • स्थानीय जातिगत संस्कारहरु	• स्थानीय चाडपर्वहरु तिहार, तमुल्होसार, क्रिसमस, बकर ईद, माघे संक्रान्ति, सोनाम ल्होसार) मनाउने तरीका बताउन । • समाज स्वीकृत निति नियमसित परिचित भइ उपयुक्त व्यवहार प्रदर्शन गर्न । • असल सामाजिक संस्कार अनुकुल व्यवहार गर्न । • स्थानीय जातिगत संस्कारहरुको परिचय दिन र तिनका महत्वपुर्ण विशेषताहरुको वर्णन गर्न।	• स्थानीय चाडपर्वहरु तिहार, तमु ल्होसार, क्रिसमस, बकर ईद, माघे संक्रान्ति, सोनाम ल्होसार) मनाउने तरीकाको बारेमा छलफल गर्ने । • स्थानीय सास्कृतिक क्रियाकलापहरूको सचित्र वर्णन गर्ने, छलफल एवम प्रश्नोत्तर गर्ने । • असल सामाजिक सस्कार र सस्कृतिको बारेमा परियोजना कार्य र स्थलगत भ्रमण गराउने ।	• आफ्नो समुदायको साँस्कृतिक क्रियाकलापबारे सचित्र वर्णन गर्न लगाउने • असल सामाजिक परम्पराको विषयमा परियोजना कार्य प्रस्तुतीकरण र मूल्यांकन ।	२०

६.स्थानीय संरचना, बिशिष्ट व्यक्तित्व र अग्रज	• गाउँपालिकाको प्रशासनिक संरचना • वडा समितिका कार्यहरु • राष्ट्रिय र अन्तरराष्ट्रिय रुपमा ख्यातिप्राप्त स्थानीय व्यक्तित्वहरु	• गाउँपालिकाको प्रशासनिक संरचनासगँ परिचित हुन • वडा समितिका कार्यहरु बताउन • गजे घलेले गरेका राष्ट्रिय योगदानको चर्चा गर्न	• गाउँपालिकाको संरचना र वडासमितिका कार्यहरु सम्बन्धी पोष्टर प्रदर्शन गर्दै छलफल गर्ने । • गजे घलेको फोटो वा सम्भव भएसम्म जिवनीमा आधारीत भिडियो प्रदर्शन गरी विद्यार्थीहरु उनको बारेमा थाहा भएका कुराहरु भन्न लगाउने • गजे घलेको राष्टिय योगदानबारे छलफल गर्न लगाउने र शिक्षकले आवश्यक व्याख्या, विश्लेषण र सहजीकरण गरिदिने ।	• वडासमितिका कार्यहरु भन्न लगाउने । • गजे घलेले गरेको योगदानसम्बन्धी परियोजना कार्य गर्न लगाउने • कक्षाकार्यमा विद्यार्थी सहभागिताको अवलोकन	२०
७. पोषण, खानपिन तथा सरसफाइ	• फोहोरमैला व्यवस्थापनका उपायहरु • स्थानीय पोषणयुक्त परिकार बनाउने तरिका • बाताबरणीय सरसफाइको महत्व	• फोहोरमैलाको वर्गीकरण गरी व्यवस्थापनका उपायहरु बताउनस्थानीय साहित्य तथा सर्जकको पहिचान गर्न • स्थानीय स्तरका कलाहरूको पहिचान गन बातावरणीय सरसफाइबारे सचेत रहँदै सामुदायिक सरसफाइमा सरिक हुन । • स्थानीय रुपमा उत्पादन हुने अन्नवालीको प्रयोग गरी पोषिलो खानेकुराको परिकार (कोदाको हलुवा, आलुको हलुवा, पानरोटी) आदि पकाउने सिपको विकास गर्न ।	• बातावरणीय सरसफाइसम्बन्धी पोष्टर, भिडियो एवम चित्रहरु प्रस्तुत गरी छलफल र वर्णन • स्थानीय समुदायमा पाइने फोहोर मैलाको प्रकृति पहिचान र वर्गीकरण । • व्यवस्थापनका उपायहरुबारे सचित्र छलफल र निष्कर्ष । • स्थानीय विज्ञलाई आमन्त्रण गरी कोदाको हलुवा, आलुको हलुवा, पानरोटी पकाउने तरिका वर्णन गर्न लगाउने वा त्यस सम्बन्धी भिडियो प्रदर्शन र छलफल ।	• बातावरणीय सफाइको महत्वबारे विषयगत र वस्तुगत प्रश्नोत्तर गर्ने । • फोहोरमैलाको प्रकार र व्यवस्थापन गर्ने तरिकाबारे लिखित प्रश्नोत्तर गर्ने । • स्थानीय अन्नवालीबाट बनाउन सकिने पोषणयुक्त परिकार बनाउने तरिका वर्णन गर्न लगाउने ।	१५

८. खेलकुद र स्वास्थ्य	• स्वस्थ रहने बानीको विकास • भलिबलसगँ सम्बन्धित साधारण शारीरिक सिप (डिगिङ्ग, सर्भिसिङ्ग र सेटीङ्ग) को प्रदर्शन र खेलको अभ्यास • योग, ध्यान र शारीरिक व्यायामको अभ्यास	• डिगिङ्गको अभ्यास गर्न • सर्भिसिङ्गको अभ्यास गर्न • सेटीङ्गको अभ्यास गर्न • स्वस्थ रहने बानीहरुसगँ परिचित भइ असल बानीको विकास गर्न । • योग, ध्यान र शारीरिक व्यायामको अभ्यास गरी स्वस्थ रहन ।	• भलिबलसगँ सम्बन्धित साधारण शारीरिक सिप : डिगिङ्ग, सर्भिसिङ्ग र सेटीङ्ग को प्रदर्शन र खेलको अभ्यास परिचय र खेल्ने तरिकाको वर्णन, शिक्षकद्वारा प्रदर्शन र विद्यार्थीद्वारा अभ्यास । • श्रव्यदृश्य सामग्रीको प्रयोग गरी योग, शारीरिक व्यायाम र ध्यानको स्पष्ट धारणा बसाउने । • नमूना प्रदर्शन गरी विभिन्न किसिमका योगहरु र शारीरिक व्यायामको अभ्यास गर्न लगाउने । • स्वस्थ रहने तरिकाहरु सम्बन्धी श्रव्यदृश्य सामग्री प्रदर्शन, छलफल र व्याख्या विश्लेषण गर्ने ।	• स्वस्थ रहने बानीहरुको सुची बनाउन लगाउने । • योगाभ्यास र डिगिङ्ग अभ्यासको अवलोकन र मुल्याकंन ।	८
९. विपद र विपद व्यवस्थापन	• सुरक्षित आवासको परिचय र महत्व • भूकम्प पश्चात क्षति न्यून गर्न अपनाउनुपर्ने उपायहरुअपनाउनुपर्ने उपायहरु • भूक्षयका कारण र असरहरु	• सुरक्षित आवासको परिचय दिइ महत्व बताउन • भूकम्प पश्चात क्षति न्युन गर्न अपनाउनुपर्ने उपायहरुसगँ परिचित भइ व्यावहारमा अबलम्बन गर्न • भुक्षयका कारण र असरहरु व्याख्या गर्न ।	• नमूना बस्तीसम्बन्धी भिडियो प्रदर्शन गरी सुरक्षित आवासको परिचय र महत्वबारे छलफल गर्न लगाउने र उपयुक्त पृष्ठपोषण दिने । • भूक्षय वा पहिरो गएको ठाउँको स्थलगत भ्रमण वा फोटो, भिडियो प्रदर्शन गरी भुक्षयका कारण र असरहरुबारे छलफल र प्रश्नोत्तर गर्न लगाउने ।	• भूकम्प सिर्जित क्षति न्यूनीकरणका उपायहरू सोध्ने र लेख्न लगाउने • भुक्षयका कारण र असरहरुसम्बन्धी छलफलमा विद्यार्थी सहभागिताको अवलोकन • सुरक्षित आवासको परिचय दिन लगाउने ।	१५

			• भिडियो तथा पोष्टरको माध्यमबाट भुकम्पपश्चात हुने क्षति न्युन गर्ने उपायहरुबारे छलफल र शिक्षकद्वारा सुरक्षाका उपायहरुको छलफल र वर्णन गर्ने एवम पृष्ठपोषण दिने ।		

१३. स्थानीय पाठ्यक्रमको कार्यघण्टी बिभाजन तालिका
कक्षाः १

क.सं.	क्षेत्र/विषयवस्तु/एकाइ	कार्यघण्टा
१	म र मेरो परिवार	२०
२	हाम्रो बातावरण	२०
३	स्थानिय पेसा, व्यावसाय, सिप र प्रविधि	१०
३	हाम्रो समुदाय तथा वरपरका जिवजन्तुहरु	१०
५	हाम्रो संस्कृति	३०
६	स्थानीय संरचना र बिशिष्ट व्यक्तित्व	२०
७	पोषण, खानपिन तथा सरसफाइ	२०
८	स्वास्थ्य र खेलकुद	१०
९.	विपद र विपद व्यवस्थापन	१०
	जम्मा	१६०

कक्षा २

क्र.सं.	क्षेत्र/विषयवस्तु/एकाइ	पाठ्यघण्टा
१	म र मेरो परिवार	२५
२	हाम्रो बातावरण	१५
३	स्थानिय पेसा, व्यावसाय, सिप र प्रविधि	१०
४	हाम्रो समुदाय तथा वरपरका जिवजन्तुहरु	२५
५	हाम्रो संस्कृति	३०
६	स्थानीय संरचना र बिशिष्ट व्यक्तित्व	१५
७	पोषण, खानपिन तथा सरसफाइ	१०
८	स्वास्थ्य र खेलकुद	१५
९	विपद र विपद व्यवस्थापन	१५
	जम्मा	१६०

कक्षा ३

क्र.सं.	क्षेत्र/विषयवस्तु/एकाइ	पाठ्यघण्टा
१	म र मेरो परिवार	१०
२	हाम्रो बातावरण	१५
३	स्थानिय पेसा, व्यावसाय, सिप र प्रविधि	१५
४	हाम्रो समुदाय तथा वरपरका जिवजन्तुहरु	२५
५	हाम्रो संस्कृति	२०
६	स्थानीय संरचना र बिशिष्ट व्यक्तित्व	२०
७	पोषण, खानपिन तथा सरसफाइ	२०
८	स्वास्थ्य र खेलकुद	२०
९	विपद र विपद व्यवस्थापन	१५
	जम्मा	१००

कक्षा ४

क्र.सं.	क्षेत्र/विषयवस्तु/एकाइ	कार्यघण्टा
१	म र मेरो परिवार	२०
२	हाम्रो बातावरण	१५
३	स्थानिय पेसा, व्यावसाय, सिप र प्रविधि	१५
४	हाम्रो समुदाय तथा वरपरका जिवजन्तुहरु	२०
५	हाम्रो संस्कृति	२०
६	स्थानीय संरचना र बिशिष्ट व्यक्तित्व	१५
७	पोषण, खानपिन तथा सरसफाइ	१०
८	स्वास्थ्य र खेलकुद	८
९.	विपद र विपद व्यवस्थापन	
	जम्मा	१२८

कक्षा ५

क्र.सं.	क्षेत्र/विषयवस्तु/एकाइ	कार्यघण्टा
१.	म र मेरो परिवार	२०
२.	हाम्रो बातावरण	१५
३.	स्थानिय पेसा, व्यावसाय, सिप र प्रविधि	१५
४.	हाम्रो समुदाय तथा वरपरका जिवजन्तुहरु	२०
५.	हाम्रो संस्कृति	२०
६.	स्थानीय संरचना र बिशिष्ट व्यक्तित्व	१५
७.	पोषण, खानपिन तथा सरसफाइ	१५
८.	स्वास्थ्य र खेलकुद	८
९.	विपद र विपद व्यवस्थापन	
	जम्मा	१२८

१४.सिकाइ सहजीकरण प्रकिया

यस स्थानिय पाठ्यक्रम कार्यान्वयनमा निम्न सिकाइ सहजीकरण विधिहरु अवलम्बन गर्न सकिन्छ :

(क) **आधारभूत शिक्षण विधिः**छलफल विधि, प्रश्नोत्तर विधि, अवलोकन विधि, क्षेत्र भ्रमण विधि, प्रदर्शन विधि, खेल विधि, खोज विधि, समस्या समाधान विधि, अभ्यास विधि ।

(ख) **अनुसन्धानमा आधारित शिक्षण विधि :** कार्यमुलक अनुसन्धान, मामिला अध्ययन, परियोजना कार्य, स्थलगत अध्ययन, अन्वेषण विधि, परियोजना कार्य ।

(ग) **बैकल्पिक शिक्षण विधि :**भित्ते सामाग्री प्रदर्शन विधि, श्रब्यदृश्य विधि, संगीत शिक्षण विधि, कथाकथन विधि, खेल विधि, मनन ।

(घ)सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा आधारित विधि ।

१५.विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रिया

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम, २०७६ र नेपाल सरकारको वर्तमान मुल्याकंन निति अनुसार यस पाठ्यक्रम अनुसारको शिक्षण सिकाइ सहजीकरण पश्चात विद्यार्थीले हासिल गरेका सिकाइ उपलब्धीको मापन निर्माणात्मक मुल्याकंन वा निरन्तर विद्यार्थी मुल्याकंनका आधारमा गरीनेछ ।

- विद्यार्थीहरूको मूल्याङ्कन गर्दा निर्माणात्मक (Formative)पद्धति तथा निर्णयात्मक (Summative)पद्धति, सैद्धान्तिक र प्रयोगात्मक (Theoritical and Practical)दुबै पद्धति अपनाउनु पर्नेछ ।
- स्थानीय विषयको पठनपाठनद्वारा विद्यार्थीहरूले आफै गरेर सिक्ने वा अवलोकन गरेर सिक्ने भएकोले नियमित रूपमा विद्यार्थीहरूले गरेर सिक्ने वा अवलोकन गरेर सिक्न तथा पृष्ठपोषण प्रदान गरी प्राप्त प्रतिवेदनको आधारमा मूल्याङकन गर्ने प्रकृयालाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- प्रत्येक विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका (Portfolio)रहनेछ र त्यसभित्र विद्यार्थीको कक्षा कार्य, परियोजना कार्य, उपलब्धि परीक्षा, व्यावहारिक परिवर्तन, अवलोकन, हाजिरी, सामूहिक कार्यमा सक्रियताका अभिलेख राखी सोही आधारमा मूल्याङकन गरिनेछ ।
- कक्षा १-३ मा निरन्तर मूल्याङ्कन पद्धतिका आधारमा कक्षोन्नति गरिने छ । कक्षा १-३ को मूल्याङ्कन पश्चात विदयार्थीहरूको तह वा श्रेणी विभाजन गर्दा निरन्तरविद्यार्थी मूल्याङकन सम्बन्धी अभिलेखीकरणको प्रक्रिया अपनाई विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धीलाई “क”, “ख” र “ग” तीन श्रेणीमा विभाजन गरिनेछ ।
- निर्माणात्मक मूल्याङकनमा औसत उपलब्धि हासिल गरेका तर निर्णयात्मक मूल्याङकनमा अनुत्तीर्ण भएका विद्यार्थीहरूका हकमा सम्बन्धित अभिभावक, कक्षा वा विषय शिक्षक, र प्रधानाध्यापकको निर्णयबाट कक्षोन्नति गर्न सकिनेछ ।

- विद्यार्थीहरूको मूल्याङ्कन गर्दा ज्ञान तह (Knowledge Level)मा अति छोटा प्रश्नहरू, बोध तह(Understanding Level)मा छोटा प्रश्नहरू र उच्च तह (Higher Abilities)मा लामो उत्तर दिनुपर्ने किसिमका प्रश्नहरू समावेस गर्नु पर्नेछ ।
- प्रयोगात्मक क्रियाकलापको मूल्याङकन गर्दा अध्ययन भ्रमणको प्रतिवेदन, विभिन्न नमूनाहरू बनाइ प्रस्तुत गर्ने, विषयवस्तुसँग सम्बन्धित रही अभिनय गरेर देखाउने आदि क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्नु पर्नेछ । यस भित्र विषयवस्तुको ज्ञान, बोध, सीपको क्षमता, बुझाइको प्रस्तुतीकरण, व्यावहारिक परिवर्तन जस्ता पक्षहरू समेटनु पर्नेछ ।

  प्रयोगात्मक परीक्षा संचालन गर्दा स्थानीय वातावरण, प्रदूषण, फोहोर व्यवस्थापन, रहनसहन, रीतिरिवाज, प्रकोप/विपद्, सामाजिक मूल्यमान्यता तथा स्थानीय पेसा व्यवसायलाई समेट्ने किसिमका क्रियाकलापहरू गराउनु पर्नेछ ।
- कक्षा १देखि ३ सम्मको निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन गर्नका लागि रूब्रिक्सको विकास गरिने छ। रूब्रिक्सलाई विद्यार्थी मूल्याङ्कनको अभिन्न अङ्ग बनाइने छ ।

  समग्रमा कक्षा १-५ सम्मका विद्यार्थीको मुल्याकंनको लागि प्रयोग गर्न सकिने तरिका तथा साधनहरु निम्न अनुसार हुन सक्छन :

  १.अवलोकन
  २.मौखिक कार्य
  ३.लिखित कार्य
  ४.परियोजना तथा प्रयोगात्मक कार्य
  ५.कार्य सम्पादन तथा प्रदर्शन
  ६.सहपाठी मुल्याकंन
  ७. स्वमुल्याकंन
  ८.अभिभावकको प्रतिक्रिया
  ९.कुराकानी, छलफल

१६. पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन प्रक्रिया

यस पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन गर्न प्रधानाध्यापक तथा शिक्षकको भूमिका महत्वपूर्ण हुनेछ । विद्यार्थीहरूलाई स्थानीय वातावरणको अवलोकन गराइने छ । परियोजना कार्य र प्रतिवेदनको माध्यम अबलम्बन गरिने छ । स्थानीय समुदायका विज्ञ, वुद्धिजीवी, शिक्षाप्रेमी, समाजसेवी एवम् सम्बन्धित विषय तथा क्षेत्रमा जानकार व्यक्तिहरू स्रोतव्यक्तिको रूपमा रहनेछन् । विद्यालयहरूले यस पाठ्यक्रम कार्यान्वयनका क्रममा आवश्यकता र औचित्य अनुसार स्थानीय भाषा, नेपाली भाषा वा अंग्रेजी माध्यम समेत अवलम्बन गर्न सक्नेछन । विषयवस्तुमा समावेश प्रमुख क्षेत्र/स्थलमा अवलोकन भ्रमण गराइनेछ । विद्यार्थीहरूको समूहकार्य र अन्तरक्रियालाई जोड दिइनेछ । पाठयक्रममा आधारित भई पाठ्यसामग्रीको

विकास गर्नुका साथै शिक्षकहरूलाई विषयवस्तु तथा सहजीकरण प्रक्रिया सम्बन्धी अभिमुखीकरण तालिमको व्यवस्था गरिने छ ।

१७. समय निर्धारण

यो स्थानिय विषयको पाठ्यक्रम (कक्षा १-३) को बार्षिक पाठ्यघण्टा ५ र १६० कार्यघण्टा निर्धारण गरिएको छ। त्यस्तै कक्षा ४ र ५ मा बार्षिक पाठ्यघण्टा ४ र १२८ कार्यघण्टा निर्धारण गरिएको छ । सामान्यतया प्रत्येक शैक्षिक सत्र वैशाखदेखि सुरू भएर चैत्र मसान्तसम्म कायम रहने छ। प्रचलित शिक्षा ऐन, नियमावली र कार्यविधि बमोजिम प्रत्येक शैक्षिक सत्रमा २०५ दिन पठनपाठन हुनेछ। प्रत्येक कार्यघण्टी सामान्यतया ६० मिनेटको हुनेछ।

१८. स्थानीय पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक परीक्षण र कार्यान्वयन योजना

क) परीक्षण योजना

वर्ष	शैक्षिक सत्र २०७८	शैक्षिक सत्र २०७८	शैक्षिक सत्र २०७८
कक्षा	१	२	३

ख) परिमार्जन सहित कार्यन्वयन योजना

वर्ष	शैक्षिक सत्र २०७९	शैक्षिक सत्र २०७९	शैक्षिक सत्र २०७९
कक्षा	१	२	३

१९. पाठ्यक्रम परिमार्जन

पाठ्यक्रम निर्माण एक गतिशिल प्रक्रिया हो । कुनै पनि पाठ्यक्रमलाई कार्यान्वयनका क्रममा प्राप्त पृष्ठपोषण तथा सुझावका आधारमा सुधार तथा परिमार्जन गर्ने प्रक्रिया निरन्तर चलिरहन्छ। राष्ट्रिय पाठ्यक्रममा आउने परिवर्तन एवम परिवर्तित समाजको आवश्यकताअनुसार यसमा समसामयिक सुधार गरिनेछ ।सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा आएको परिवर्तन, ज्ञानको विष्फोटन, व्यक्ति तथा समुदायको इच्छा, आकाङ्क्षा र आवश्यकताहरूले प्रतिविम्बित गरेको सामाजिक आवश्यकता अनुसार यो पाठ्यक्रममा परिमार्जन गरिनेछ । अझ विशिष्ट रुपमा उल्लेख गर्नुपर्दा, यस गाउँपालिका र गोरखा जिल्लाका प्राकृतिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, भाषिक र वातावरणीय पक्षहरूको खोज, अनुसन्धान र अध्ययनका निष्कर्षलाई यस पाठ्यक्रम परिमार्जन प्रक्रियामा समावेश गरिनेछ। समग्रमा यो पाठ्यक्रम कार्यान्वयन भएको पाँच वर्षमा पुनरावलोकन गरिनेछ भने दस वर्ष पश्चात आवश्यक परिमार्जन गरिनेछ।